

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

**KREKRA - VÝTVARNÁ KREATIVNÍ KRABICE
MEZIOBOROVÝCH NÁPADŮ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Barbora Vlnová
Učitelství pro I. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Věra Uhl Skřivanová, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2019

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji paní učitelce PhDr. Věře Uhl Skřivanové, Ph.D. za pevnou ruku při vedení práce a také třem mým dcerám, které testovaly praktickou část KreKry.

ANOTACE

Tato diplomová práce má za cíl vytvořit snadné a originální pomůcky s nápady, které pomohou učitelům v praxi.

V teoretické části je nutné pojmout výtvarnou výchovu komplexně. Základem každého nápadu je důkladné studium odborné literatury, které nám pomůže nahlédnout pod povrch daného problému a pochopit tak jeho zákonitost. V tomto případě je nutné objasnit podmínky, za jakých je v základních školách výtvarná výchova pojata. Mezioborové vztahy, průřezová témata i vztahy RVP ZV nabízí mnoho řešení, kterým je nutné porozumět. Soudobá výtvarná výchova, alternativní možnosti vzdělávání i didaktická hra v edukačním principu nám nabízí skvělé poznatky, které můžeme uplatit v druhé části.

Praktická část představuje průvodce s pomůckami, které mají přesah do čtyř dalších předmětů, zejména pak výtvarné výchovy. Nabízí také sadu jednorázových výtvarných her. Jako výstup průvodce bude vytvořena také konkrétní KreKra – Kreativní Krabice, která bude obsahovat všechny tyto pomůcky a je tak možné s ní okamžitě tvořit.

KreKra je krabice která nabízí nápady, ale i formu, jak různé hodiny či témata pojmout. Svou transparentností představuje jednak jednoduchost celého konceptu, ale také praktičnost.

Obsah

ANOTACE	4
ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 MEZIOBOROVÉ VZTAHY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ	11
1.1 DEFINICE MEZIOBOROVÝCH VZTAHŮ	11
1.2 FANTAZIE UČITELE	12
1.3 OHÝBATI PROUTEK DOKUT JE MLADÝ	12
1.4 EKVIVALENCE VE VYUČOVÁNÍ	12
1.5 PROBLÉM MEZIOBOROVÝCH VZTAHŮ	13
2 PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	15
2.1 NOVÁ PERSPEKTIVA	15
2.1.1 Osobnostní a sociální výchova	16
2.1.2 Výchova demokratického občana	17
2.1.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	17
2.1.4 Multikulturní výchova	18
2.1.5 Environmentální výchova	18
2.1.6 Mediální výchova	19
2.2 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI	19
2.2.1 Rozřazení	19
2.2.2 Umění a kultura	20
3 SOUDOBÉ MOŽNOSTI A POTENCIÁL VÝTVARNÉ VÝCHOVY	21
3.1 UMĚNÍ NENÍ SPROSTÉ SLOVO	21
3.2 PERIODIKA A PORTÁLY	21
3.2.1 Časopisy tištěné i internetové	22
3.2.2 Internetové zdroje	23
3.3 SOUČASNÍ AUTOŘI	24
3.4 UMĚNÍ NA CHODBÁCH	25
3.5 POTENCIÁL VÝTVARNÉ VÝCHOVY	26
3.6 POČÁTEČNÍ PROBLÉMY	27
4 DIDAKTICKÁ HRA A ALTERNATIVNÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ	29
4.1 DIDAKTICKÁ HRA	29
4.1.1 Dětský aspekt	29
4.1.2 Hra jako běžná součást	29
4.1.3 Znovuobjevení hry	30
4.2 ALTERNATIVNÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ	30
4.2.1 Montessori	31
4.2.1.1 Individuální plány pro každého	31
4.2.1.2 Reformní pedagogika	31
4.2.1.3 Prostředí a materiály	32
4.2.2 Waldorfská škola	32
4.2.2.1 Základní parametry	32
4.2.3 Daltonský plán	33
4.2.3.1 Podrobné plánování	33
4.2.3.2 Osobní zkušenost	34
4.2.4 učíme venku	34
4.2.4.1 Důvody	34

4.2.4.2	Pravá mozková hemisféra	34
4.2.4.3	Legislativa učení venku	35
4.2.4.4	Má reflexe	35
	PRAKTICKÁ ČÁST	37
5	PRŮVODCE	37
5.1	VÝSTUP	37
5.2	INSPIRAČNÍ VÝCHODISKA	38
5.2.1	Česká knihkupectví	38
5.2.2	Tři hlediska	38
5.2.3	Ko-text	39
5.2.4	Malé – velké projekty	39
5.3	PRŮVODCE JAKO TAKOVÝ	40
5.3.1	Členění	40
5.3.2	Grafické zpracování	42
6	KRABICE KREKRA	43
6.1.1	Koncept cesty	43
6.1.2	Fyzická schránka	43
6.1.3	Materiál	44
6.1.4	Trvanlivost	45
	DIDAKTICKO-AUTORSKÁ ČÁST	46
7	VLASTNÍ REALIZACE A POSTŘEHY	46
7.1	FAZOLE	46
7.1.1	Výtvarná výchova – impresionismus	47
7.1.2	matematika – vyměníš?	48
7.1.3	Prvouka – růst	49
7.1.4	Hudební výchova - tóny	50
7.2	KAMENY	50
7.2.1	Výtvarná výchova – co vidíš?	51
7.2.2	Matematika – váhy	52
7.2.3	Český jazyk – příběh	53
7.2.4	Cizí jazyk – slovník	54
7.3	ŠPALÍKY	54
7.3.1	Výtvarná výchova – razítko	55
7.3.2	Prvouka – čas	56
7.3.3	Cizí jazyk – colours numbers	57
7.3.4	Tělesná výchova – slalom	58
7.4	POMALÝ INKOUST	59
7.5	KVĚTOPALETA	60
7.6	MOTANICE	61
7.7	PRŮVODCE V PRAXI	61
7.7.1	Učitelka pro 1. stupeň (10 let praxe)	62
7.7.2	Studentka pedagogické fakulty (žádná praxe v ZŠ)	62
7.7.3	Učitelky z MŠ (20 let praxe)	62
7.7.4	Učitelka pro 1. stupeň (1 rok praxe)	62
7.7.5	Učitelka pro 1. stupeň (8 let praxe)	63
8	SEBEREFLEXE	64
9	ZÁVĚR	65
	SEZNAM LITERATURY	67

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	69
PŘÍLOHY	71

Úvod

V dnešní době jsou informace dostupné na každém kroku. Počítače, mobily s rychlým internetem u každého školáka na prvním stupni nevyjímaje. Podklady pro referáty, recenze a třeba i seminární práce už se zkrátka bezvýhradně v knihovnách nehledají. Nicméně je to snazší i pro učitele. Vyhledat přípravu na hodinu není problém. Místo složitého výkladu lze pustit názorné video, použít interaktivní tabuli, přičemž informací je k dispozici mnoho a dostupnost je takřka neomezená. Pokud žákům dáme za úkol něco vyhledat, není to pro ně problém. Dalo by se tedy říct, že informace už nejsou to hlavní, co se ve škole žákům předává.

Pokud přeskočíme tři základní věci, které se žáci učí hned v začátcích prvního stupně (číst, psát a počítat), měl by učitel na prvním stupni umět nadchnout pro danou látku. Měl by v žácích zasít semínko poznání, jak nám kladli na srdce učitelé nejen z pedagogické fakulty. Aby žáci měli chuť hledat další informace, číst knihy, ptát se rodičů, zjišťovat souvislosti.

Přemýšlela jsem nad metodami, jak i méně zajímavou látku, leč důležitou, žákům přiblížit jako hru. Aby ji sami tvořili, aby se k ní rádi vraceli, aby o ní vyprávěli doma rodičům. Aby byla využitelná napříč předměty. Rozhodla jsem se vytvořit průvodce, který předkládá výtvarné hry propojené s dalšími předměty. Některé výtvarné hry jsou jednorázové, jiné dají vzniknout pomůckám, které si schováme a opětovně je využijeme v dalších předmětech. Ústřední myšlenkou je „vystačit se s málem“, která jasně definuje jednoduchost celého nápadu od zpracování, přes realizaci i vyústění.

Místo hledání vztahů ke klíčovým kompetencím, bych se snažila podpořit kreativní vnímání výtvarné výchovy u pedagogů. Zejména na 1. stupni jim pomoci s přípravou aktivních hodin, protože neoborové pedagogové bývají zavaleni přípravami na hlavní předměty jako je český jazyk nebo matematika a již ztrácejí sílu věnovat dostatečné množství energie na estetické předměty, jako je výtvarná výchova či pracovní činnosti. I z tohoto důvodu jsem se rozhodla toto téma prostudovat v mé diplomové práci.

„Není závažnějšího tématu v českém ani evropském kontextu oborové výchovy, než definování významu a přínosu tohoto oboru ve vztahu ke všeobecnému vzdělávání. Pokud totiž budeme schopni argumentovat, jaká jsou oborová specifika a přínos výtvarné výchovy

ve vztahu ke klíčovým kompetencím, nebudeme se již obávat, že výzkumné výsledky našeho oboru nebudou vnímány jako dostatečně relevantní, že hodinová dotace předmětu výtvarná výchova bude klesat, že prestiž profese výtvarné výchovy bude společností hodnocena příliš nízko.“ (Uhl Skřivanová 2014, s. 15)

TEORETICKÁ ČÁST

1 MEZIOBOROVÉ VZTAHY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Není předmět, který by s výtvarnou výchovou nešel propojit. Je přímo předurčena k tomu, aby byla dáována do souvislostí s ostatními předměty. Dá se i říci, že neúmyslně je v každém výtvarném díle ukryt předmět další.

Stále je však výtvarná výchova brána pouze jako manuální předmět. To potvrzují i různé metodologické výzkumy. Pro příklad uvádíme výsledek z hodnocení oborů podle jejich důležitosti. Výtvarná výchova se umístila na předposledním místě, horší už byla jen výchova hudební. (Uhl Skřivanová 2014, s. 74-79). Tento problém se ovšem netýká jen České republiky, ale přesahuje daleko za její hranice. Oborová srovnávací pedagogika nebyla dosud systematicky rozvíjena, a proto i tato problematika byla jedním z plánovaných témat na mezinárodním kongresu Insea v roce 2015 v Plzni.

"Mezinárodní společnost pro výchovu uměním definuje samu sebe jako komunitu zaměřenou na obhajobu výtvarné výchovy a její výzkum a na propojování lidí a poznatků z tohoto oboru. Zdůrazňuje přitom význam výzkumu – ať již teoretického, nebo empirického – a jeho propojení s praxí výtvarné edukace. Česká sekce INSEA nemůže mít cíle jiné – leží jí na srdci kvalita didaktického diskurzu našeho oboru a zároveň je skutečnou komunitou." (insea.cz 2019)

1.1 DEFINICE MEZIOBOROVÝCH VZTAHŮ

Za termínem mezioborových vztahů není nic složitého. Jde o propojení dvou či více předmětů a nalezení relací či postojů, které mezi sebou předměty mají. Může to znít jakkoliv komplikovaně, ale výtvarná výchova, ač se to na první pohled nezdá, je jedním z nejvhodnějších předmětů pro mezioborové vazby. Průcha uvádí tento termín jako „vzájemné souvislosti mezi jednotlivými předměty, chápání příčin a vztahů přesahujících předmětový rámec, prostředek mezipředmětové integrace.“ (Průcha a kol. 2003, s. 124).

1.2 FANTAZIE UČITELE

Vytvoření nového a zajímavého tématu na každou hodinu výtvarné výchovy je náročné. Fantazii učitele proto nevidím pouze ve vytváření stále nových a originálních děl, ale právě i ve schopnosti učitele přetvářet, renovovat, recyklovat původní díla. Dojte tak k propojení dvou důležitých složek, tj. poznání historie výtvarného umění a zároveň nových technik, metod či forem.

Stejně tak se fantazie učitele projeví při hledání souvislostí k danému tématu. Nejvíce mne zaujala publikace *Obrazárna v hlavě* od Pavla Šamšuly, který velice přirozenou formou předkládá konkrétní nápady a náměty do hodin.

Např.: odstíny barev. Provedení: nejprve žáky namotivujeme relaxační hudbou – les, louka, pole. Budeme žákům vyprávět o slunci, které sužuje pole a vytoužený déšť, který je v nedohlednu. „Proměny hnědé barvy namalujte tak, aby hnědé pole postupně usychalo nebo se máčelo deštěm... Je to barva půdy a země, z ní člověk získává obživu. Hnědá může být světlá a suchá jako písčité půda, červenavá jako země vhodná pro pěstování chmele nebo černohnědá jako úrodná prst v nížinách řek.“ (Šamšula 1996, s. 49)

1.3 OHÝBATI PROUTEK DOKUT JE MLADÝ

Vzhledem k tomu, že výtvarná výchova je na prvním stupni převážně jednu, v lepších případech dvě hodiny týdně, je vhodné ji často propojovat s ostatními předměty, abychom v žácích uchovali umění jako přirozenou část života. „Ovšem pak proto mládež do umění hned časně zavozovati se sluší, že tu v prvním věku nejsnadnější k tomu přístup. Nebo to všech přirozených věcí povaha, že se za mládí a za nova snadně ohýbají a formují, jak kdo chce, zastaralé pak a zatvrdlé formovati se nedají. Vosk nebo gyps za měkka se do všech forem velmi hladce líti neb rukama táhnouti a formulovati dá; zatvrdneli, nedá se žádným způsobem formovati, jen se drobí a tře.“ (Komenský 1892, s.67)

1.4 EKVIVALENCE VE VYUČOVÁNÍ

Výtvarná výchova nepůsobí pouze jedním směrem. Můžeme využít mezipředmětových vazeb, například v českém jazyce, slohu či prvouce, kde se žáci učí argumentovat. Jako příklad bychom mohli uvést rozbor vlastního či cizího díla, při kterém

je nutné se srozumitelně a v kontextu vyjádřit, což jsou základní prvky komunikační výchovy.

Bývá obvyklé, že pedagogické dílo se hlásí k určité své mateřské disciplíně v oblasti vědy nebo umění, a tomu pak odpovídá charakter učebních úloh. (Slavík, Wawrosz 2004, s. 181).

1.5 PROBLÉM MEZIOBOROVÝCH VZTAHŮ

Zásadní věc, kterou jsem zaregistrovala na mnoha školách je, že učitelé na výchovy nebývají často třídní učitelé. Třídní učitelé mívají obvykle hlavní předměty jako český jazyk, matematiku, člověk a svět a dle svého zaměření chodí učit například anglický jazyk do několika dalších tříd. Do jejich kmenové třídy pak chodili jiní učitelé učit výtvarnou a hudební výchovu, jiný učitel zase tělesnou výchovu. Pro realizace mezioborových vztahů je to dost zásadní problém.

Ano, existuje samozřejmě komunikace mezi třídními učiteli a těmi, kteří dochází na výtvarnou výchovu, ale nikde nenahradí přímý kontext, který vznikl během předešlých hodin.

Na jedné ze základních škol to fungovalo takto: žáci probírali s třídní učitelkou během přírodovědy kapitolu vesmír a planety. Paní učitelka dala vědět docházející paní učitelce, že by bylo vhodné během výtvarné výchovy vytvořit „něco s planetami“. Výsledkem tedy bylo, že každé dítě malovalo jednu z planet ve vesmíru. Třicet stejných obrázků na černém podkladu visících před třídou. Určitě nelze popřít mezipředmětovou vazbu, ale nikdo si to asi nepředstavuje touto formou.

V kapitole a možnostech alternativního vzdělávání se dozvíme o kosmické výchově, kterou vyslovila Marie Montessori. Při poznávání světa postupují děti tzv. nejprve z kosmu a pak přicházejí k menším detailům. A to je úkol i mezioborových vztahů. Pracovat na jednom tématu – celku, ale zároveň se pohybovat ve více předmětech. „Protože nejmenší detaily budou pro dítě zajímavé tehdy, budou-li předávány jako části celku.“ (Zelenková 1997, s. 36)

Oproti tomu v jiné z plzeňských škol jsem se setkala s pravidelným týdenním setkáváním učitelů, kteří v daném ročníku učí a kteří vždy vytvářeli týdenní plány právě s důrazem na propojení a využití mezipředmětových vazeb.

Můžeme tak vzít například žáky ven a malovat květinami. Zjistit, kde přirozeně rostou, jak jsou velké, jak se jmenují, jakou mají barvu a následně ji využít.

Další možností přirozeného učení mezioborových vztahu je využívání metod projektů jako je například Daltonský plán, o kterém je více v kapitole 5.2.

2 PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Pro žáky je náročné zpočátku pochopit, proč se nyní budeme bavit jen o číslech, a proč po přestávce o přírodě. Vždyť můžeme slunéčka sedmítečná počítat, dozvědět se, kde se nejraději schovávají, jít je hledat a během toho si o nich ještě zazpívat. Osobně neznám lepší způsob, než se s žáky podělit o dané informace tady a teď, to znamená přirozeně v souvislosti a v reakci na danou situaci, a pokud lační po detailech, máme vždy prostor pro další poznávání a objevování. Školství ale rozdělilo veškerý obsah do 45minutových předmětů, které většinou obsahují vždy jen jeden úhel pohledu na danou věc.

Této problematice za věnuje H. Stadlerová ve svých výzkumech. Například v příkladech dobré praxe – mezioborové projekty hudební a výtvarné výchovy je uvedeno: „Předměty hudební a výtvarná výchova jsou začleněny do vzdělávací oblasti Umění a kultura jako povinné, měly by se tedy plnohodnotně podílet na rozvoji dítěte. V praxi můžeme sledovat, že jsou stále podceňovány, obsahy některých lekcí jsou dokonce v přímém rozporu s učivem daným RVP. Je třeba vzdělávat pedagogy, aby si byli vědomi nezastupitelné role uměleckých výchov, které umožňují žákům nejen získat nové znalosti a dovednosti, ale také projevit emoce i subjektivní pohled na svět. V kontextu s realitou hudební a výtvarné výchovy byly nabídnuty aktivity, které byly nejprve ověřovány v rámci didaktické přípravy. Jejich průběh i výstupy se mohou stát inspirací pro inovaci školní praxe.“ (muni.cz 2019)

2.1 NOVÁ PERSPEKTIVA

Jednou z kapitol Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) jsou průřezová témata. Je to soubor šesti oblastí, které nám představují aktuální problémy ze současného světa. Každá z oblastí je definována v tematických okruzích, které například představují přínos témat, přesnou charakteristiku či nabízí návrhy na činnosti. Díky průřezovým tématům nahlížíme na nové oblasti z jiného úhlu a žáci tak mohou vidět jednotlivé problémy daleko komplexněji a vytvořit si tak svůj osobitý názor.

Průřezová témata jsou povinná, avšak výběr činností a konkrétní zpracování záleží na každé škole. Konkrétněji jsou pak rozvedeny v jednotlivých ŠVP. Zároveň je možné si témata rozvrhnout napříč ročníky základního vzdělávání postupně. Není tedy nutné, ba dokonce vhodné, je obsáhnout v každém ročníku.

Při začlenění průřezových témat do výuky školy také často využívají tak zvané projektové dny, ve kterých si mohou dovolit právě spojení více předmětů, uplatnění mezioborových vztahů a širší a efektivnější pohled na danou věc. Výtvarná výchova je pak právě často prostředkem pro předávání konkrétních výstupů a cílů, ke kterým žáci došli.

Průřezová témata už svým přívlastkem dávají tušit, že je nutné je implementovat do běžných výukových hodin, projektů či seminářů. Je však důležité mít tato témata neustále na paměti, neboť se nás i žáků dotýkají každý den. A je vhodné využít aktuálního dění, abychom na něm definovali hodnoty, které témata symbolizují. Protože mnohdy je daleko účinnější ukázat, jak fungují v praxi. (RVP ZV, 2017, s. 126).

2.1.1 OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Toto průřezové téma je zaměřené na samotnou osobnost žáka v každodenním životě. Na jeho já, na silné i slabé stránky a na jeho práci s nimi. I žáci by si měli umět sáhnout do vlastního svědomí a zhodnotit sám sebe v širším kontextu. Umět být sebekritický, dokázat uznat vinu a poučit se z ní.

„Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.“
(RVP ZV 2017, s. 127)

Dnešní doba je velice rychlá. Vše je dostupné, levné, můžeme to mít hned. Tlak okolí na dostatečně „cool“ oblečení a vybavení byl dříve specifikem žáků z druhého stupně. Tento trend se ale dostává už k žákům o hodně dříve. A umět pracovat s tím, že já něco nemám a ostatní ano, je opravdu náročné i pro dospělé. Žáci jsou bezprostřední a bolavá dětská duše, která touží po něčem, co nemá, přestože je to třeba „jen nějaká drobnost“ je velmi nebezpečná. Ostatně dětské úzkosti jsou čím dál častějším jevem (irozhlas.cz 2018). Každý z nás si jistě nese z dětství nějakou tu jizvu. Důležité ovšem je, abychom ji pomohli dětem vysvětlit – pochopit, zmenšit ji anebo nejlépe – předcházet jim.

2.1.2 VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA

Hodnoty jako je spravedlnost, tolerance a odpovědnost jsou základními kameny demokracie naší země. Úkolem je vystižení nejen práv a povinností, které je nutné respektovat a dodržovat, ale zároveň také rozvoj kritického myšlení.

„Výchova demokratického občana má vybavit žáka základní úrovni občanské gramotnosti. Ta vyjadřuje způsobilost orientovat se ve složitostech, problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti. Její získání má žákovi umožnit konstruktivně řešit problémy se zachováním své lidské důstojnosti, respektem k druhým, ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv a povinností, svobod a odpovědností, s uplatňováním zásad slušné komunikace a demokratických způsobů řešení“ (digifolio.rvp.cz 2019).

Konflikty mezi žáky jsou na denním pořádku. Jejich průvodními jevy jsou pláč, řev, vztek nebo mlčení a neustále ustupování silnějšímu. Často nás žádají, abychom jejich spor vyřešili a zjistilo se, kdo má pravdu – kdo si začal jako první. Pravdou ovšem je, že učitel nemá oči všude a je normální, to žákům přiznat. Pokud se budeme snažit žákům vštěpovat, aby se dokázali domluvit nejprve mezi sebou a budeme to tak dělat i my, je to ta nejlepší volba.

2.1.3 VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH

Evropa se nazývá starým kontinentem a ještě před pár desítkami let byla i kontinentem nejrozvinutějším. Pokrok však nezastavíme a další části světa nás dohánějí, pokud už nejsou přímo před námi. V dnešní době už pro nás ale není problém překonat oceán a navštívit další světy. Důležité ovšem je, abychom nezapomněli odkud pocházíme, jaká je naše identita.

„Podstatnou součástí evropské dimenze je výchova budoucích evropských občanů jako zodpovědných a tvořivých osobností, schopných v dospělosti mobility a flexibility v občanské a pracovní sféře i v osobním životě.“ (RVP ZV 2017, s. 131)

2.1.4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

„Průřezové téma Multikulturní výchova v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty.“ (RVP ZV 2017, s. 133)

„Součástí každé kultury a to od pradávna, je i výtvarné umění. Touha vytvářet ušlechtilé předměty ať už pro užitek nebo pro prostou radost z krásy, je stará jako lidstvo samo, a zájem o krásu je dokonce ještě starší.“ (Šamšula, Adamec 1993, s. 7)

Evropa je středobodem různých kultur a pro žáky už je v dnešní době normální mít ve třídě alespoň jednoho cizince. Neučme je předsudkům, dávejme příležitost všem stejnou a budme féroví. Tak i oni budou dobrými lidmi.

2.1.5 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

V dnešní době, kdy hranice už nejsou vysokou zdí a vycestovat do ciziny není problém, musíme dohlédnout ve svém jednání a uvědomění si dál než jen do své země. Jsme zodpovědní za své jednání celé zemi, neboť právě v současném století musíme myslet více než kdy jindy na životní prostředí.

„Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků.“ (RVP ZV 2017, s. 135)

Je důležité, abychom výtvarnou výchovu nebrali pouze jako manuální. Propojením do environmentální a ekologické výchovy můžeme totiž vytvořit žákovská díla s přesahem a spolu s dětmi odhalit přínos daného tématu v konkrétnějších obrysech. Uvedeme tuto formulaci na příkladu z KreKry:

Během přírodovědné vycházky pozorujeme přírodou v konkrétním období. Všimáme si rozdílu listnatých a jehličnatých stromů, vyhledáváme na stromech zmlatky, které ostříháme a připravíme si je na potřebné délky dle průvodce. Během výtvarné výchovy pak pozorujeme struktury jednotlivých proutků a vytváříme „barevné příklady“ tím, že konce proutků mají např. barvu žlutou a červenou a střed oranžovou. Žáci se tak učí nejen skládání barev, ale i změnám v přírodě, struktuře stromů, letokruhům atp. Zároveň

žákům vnukneme otázku, jak se cítí usychající strom, jak se mění barva půdy za sucha a po dešti atp.

2.1.6 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

Televize, počítač, mobil. Sociální sítě, fake news či kyberšikana. Vše je relativně nové, ale pro žáky naprosto běžné, potřebné, ale zároveň nebezpečné.

V rámci mediální výchovy učíme žáky zachovat si „...zdravý odstup od mediálních sdělení, umět kriticky posuzovat kvalitu a věrohodnost vizuálních komunikátů, aktivně vyjadřovat své postoje. Podstatné také je, že „výtvarné kompetence“ jsou naučitelné a pomocí vyučování zvládnutelné, což je změnou oproti dřívějšímu chápání oboru jako předmětu pouze pro nadané.“ (Uhl Skřivanová 2014, s. 72)

„Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité umět zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa, což vyžaduje stále větší schopnost zpracovat, vyhodnotit a využít podněty přicházející z médií. Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec.“ (RVP ZV 2017, s. 138)

2.2 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Vzdělávacích oblastí, do kterých je členěný obsah základního vzdělávání, je devět. Některé obsahují jen jeden předmět, jiné jich naopak obsáhnou více. Je tomu tak i u oblasti Člověk a umění, do které spadá výtvarná i hudební výchova. Konkrétní rozdělení předmětů do oblastí je následující.

2.2.1 ROZŘAZENÍ

Jazyk a jazyková komunikace (český jazyk a literatura, cizí jazyk, další cizí jazyk), matematika a její aplikace (matematika a její aplikace), informační a komunikační technologie (informační a komunikační technologie), člověk a jeho svět (člověk a jeho svět), člověk a společnost (dějepis, výchova k občanství) , člověk a příroda (fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis), umění a kultura (hudební výchova, výtvarná výchova), člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova) a člověk a svět práce (člověk a svět práce).

2.2.2 UMĚNÍ A KULTURA

Z hlediska zaměření diplomové práce nás nejvíce zajímá oblast, do které spadá výtvarná výchova. V RVP se píše o rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků. Kromě toho, že by žáci měli znát určité pojmy jako linie, tvary nebo třeba kontrasty, jde především o umění vyjadřovat svoje vlastní pocity či naopak vnímat tvorbu ostatních. (RVP ZV 2017, s. 87).

„Výtvarné umění zobrazuje objektivní realitu, i ta nejintimnější hnutí mysli, i ty nejskrytější stavy duše. Výtvarník je zobrazuje takovými prostředky, jako je linie, kresba, tvar, světlo a stín, barva, struktura povrchu apod.“ (Bartko, Bradová, Kocůrová 1984, s. 11).

3 SOUDOBE MOŽNOSTI A POTENCIÁL VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Během pětiletého studia jsme prošla na praxích mnoho škol, respektive mnoho školních chodeb. Právě ty slouží jako obraz výuky výtvarné výchovy na školách úplně nejlépe. Není nutné se zúčastňovat výuky přímo, abychom ze třiceti stejných obrázků na nástěnce před třídou poznali, jaký účel tyto hodiny mají.

3.1 UMĚNÍ NENÍ SPROSTÉ SLOVO

Často se setkáváme u řady umělců a jejich výtvorů s nepochopením. Pokud nevyrostáme v rodině, která kulturu pravidelně navštěvuje, je těžké ji žákům vštípit později. Umění je pak pro značnou část žáků i dospělých, příliš abstraktní, omezené a nekonkrétní. V častém podání žáků dokonce i nudné. Umění však prolíná vše kolem nás.

„Je zřejmě načase opustit dosud uplatňovaný model jednotlivých výtvarných disciplín, odvozených z uměleckého světa a soustředit se nikoliv na úpornou a lopotnou snahu udržet krok a porovnávat se s produkty vzešlými z uměleckých pracovišť. Tedy: nevyučovat malbu, ale postavit tvůrčí projekt, jenž bude mít silnou vazbu na výtvarné postupy například v malbě. Postavit předmět, jehož výstupem nebude pouze pokud možno kvalitní artefakt v závěsném médiu, nýbrž předmět, kde se malba, obraz, barva, malířská strategie uplatní jako konceptuální složka, která ve skutečnosti pouze podporuje tvůrčí, výtvarně pedagogické a myšlenkové sdělení. (Kolokvium 2003 s. 66)

3.2 PERIODIKA A PORTÁLY

Bylo by vhodnější zařadit kapitolu o současných autorech jako první a veškerá tištěná či online periodika a samostatné webové stránky zařadit až poté, ale opak je pravdou. Skutečné současné autory totiž najdeme podepsány malým písmem právě na konci těchto projektů, časopisů, webových stránek. Jde mi především o výtvarnou výchovu v praxi. Využitelnou učiteli každý den v soustavnějším období. Jde mi o projekty, které jsou pro učitele srozumitelné, pravidelně přinášející nové nápady, které nejen reflektují RVP, ale také úskalí časových dotací na tyto hodiny, pomůcky žáků a další vybavení a samozřejmě neotřelost a originalitu jdoucí ruku v ruce se zájmem učitelů a žáků samotných.

Protože nápady můžeme mít skvělé, ale pokud je nikomu nepředáme, jsou pro ostatní v současnosti k ničemu. Současní autoři jsou pro mě ti, kteří se rozhodli své nápady pravidelně publikovat a vytvořit tak přehledné místo, na které se budou tisíce učitelů moci obrátit.

3.2.1 ČASOPISY TIŠTĚNÉ I INTERNETOVÉ

V dnešní době se množství tištěných verzí časopisů pomalu snižuje. Nejen pro učitele, ale samozřejmě pro populaci obecně je jednodušší mít otevřené záložky ve svém prohlížeči s nápady či texty, ke kterým se chceme ještě vrátit. Pokud je chceme představit žákům, není nic jednoduššího, než je promítnout přes interaktivní tabuli. Doby, kdy učitel prochází mezi žáky s knihou a naklání se do všech stran jdou pryč. Nespornou výhodou je samozřejmě i možnost více čtenářů. Pokud vedení školy zajistí předplatné internetového časopisu, může si každý učitel listovat, hledat a zakládat dle své potřeby kdykoliv chce.

Obecně nejznámějším učitelským časopisem jsou Učitelské noviny, které vychází každý týden, který lze objednat jak v tištěné podobě, tak v elektronické. Pojednávají o aktuálním dění ve školství, ať už formou rozhovorů s experty či běžnými pedagogy, nabízejí zajímavá témata i s komentáři či aktuální nabídku volných míst.

Pokud bychom se posunuli více do oblasti umění, určitě je nutné zmínit nejčtenější český online magazín Design Mag. Naprosto skvěle graficky zpracovaný portál plný současného designu, architektury, módy i techniky, která je pro žáky velice dobře uchopitelná právě užitým uměním. Mnoho reportáží se pak věnuje i konkrétním projektům starších žáků uměleckých škol, které jsou pro ty mladší velice inspirující.

Samostatnou kategorií je pak tištěné periodikum Výtvarná výchova, který se přímo zabývá estetickou výchovou pro školní i mimoškolní výchovu. Obsahem je obvykle několik studií zamýšlejících se aktuálními tématy. Nejzajímavější jsou pak zejména zprávy z realizovaných výtvarných projektů pro žáky různého věku, školských zařízení i cizích zemí, doplněná pak podrobným obrazovým materiálem sloužícím jako inspirace. Ke konci se pak nachází recenze nových knih, ať už z oblasti umění, kultury či publikací přímo pro učitele do praxe.

Zajímavým počinem je i časopis Raketa, který „vydává nakladatelství Labyrint co čtvrt roku časopis, který je sice určený dětem, ale předplácují si ho i studenti UMPRUM. „Prohlížejí si ho, čtou a dívají se na práce svých spolužáků, kteří s námi spolupracují“, říkají Radana a Johana. V Raketě nenajdete reklamy ani postavy známé z populárních velkofilmů, místo nich dostávají na padesáti stranách prostor mladí tuzemští ilustrátoři či spisovatelé. Pravidelný komiks tu má Nikkarin, pohádky píše třeba Jana Šrámková nebo Radek Malý. Děti mohou plnit úkoly, bavit se, leccos se dozvědět, a přitom si nekazí vkus.“ (vltava.rozhlas.cz 2019) Více o autorkách v kapitole o současných autorech.

3.2.2 INTERNETOVÉ ZDROJE

Jedním z prvních portálů, se kterým se studenti pedagogických fakult setkávají, a ještě častěji ho používají poté v zaměstnání, je www.rvp.cz. Nabízí nejen články s aktuálním děním, ale také digitální učební materiály přehledně rozčleněné do sekcí dle vzdělávacích oblastí a průřezových témat. Učitelé nejen že mohou vyhledat inspiraci pro přípravu na hodinu, ale také mohou vložit svou vlastní přípravu. Výhodou tohoto portálu je, že veškeré příspěvky jsou recenzované odborníky spravující tento portál.

Nápady do výuky, aby učitelé v dnešní době pohledali. Pokud se zeptáte, kde čerpají učitelé nejčastěji náměty do výtvarné výchovy, jeden z nejoblíbenějších portálů je www.krokotak.com. Tento portál sice není český, ale nabízí přesně to, co učitelé potřebují. Rychlý návod v podobě přehledných fotografií z tvorby či přímo videa, šablony k vytisknutí a zejména atraktivní nápady, které se líbí žákům i učitelům. Na stejné bázi také vyhledávají učitelé na www.pinterest.com.

Dalších z malých ale zajímavých portálů, je www.duhovabrana.cz na který jsem narazila při hledání alternativních metod propojení arteterapie a muzikoterapie. Autorem je Adéla Drakeford, původem z Hradce Králové, působící momentálně v Severní Karolíně.

Následně se pak nabízí mnoho portálů přímo od učitele pro učitele. Jedním z nich je i blog od Mgr. Moniky Kindlové unasnakopectku.blogspot.com, který pravidelně nabízí velice originální výtvarné práce zaměřené pro prvostupňové žáky.

3.3 SOUČASNÍ AUTOŘI

Jak už bylo řečeno, mnoho předních českých výtvarníků jako Fulková (viz II/kap. 2.1.7), Šamšula (viz I/kap. 1.2, II./kap. 2.1.4), Adamec (II./kap. 2.1.4) či Slavík (viz I/kap. 1.4, VI/kap. 6.1) bývá skryto za autorstvím publikací, skript a dalších vzdělávacích materiálů. Více se o těchto autorech zmiňují napříč diplomovou prací v jednotlivých kapitolách.

Dalším ze zajímavých jmen je Hana Stádlarová, která v současné době učí na Masarykově univerzitě v Brně a věnuje se přednáškám, workshopům, výstavám i mezinárodním konferencím. „Prezentace dětské tvorby je často završením tvůrčí práce dítěte a jeho pedagoga. Může přinášet uspokojení, že dílo zaujalo posuzovatele a bude vystaveno nebo jinak oceněno. Je důležité, aby výtvarnému soutěžení a mnohdy i soupeření nebyl podřízen samotný tvůrčí proces. Existují přehlídky dětské tvorby, které si po mnoho desetiletí budují prestiž a nabízejí možnosti, jak obohatit praxi výtvarné výchovy. Do této skupiny můžeme zařadit mimo jiné Mezinárodní dětskou výtvarnou výstavu Lidice. Tato přehlídka má světový věhlas a umožňuje nejen prezentaci tvorbu dětí. Nabízí také setkávání odborníků v rámci posuzování zaslaných děl, ale též obohacení pedagogické praxe, inspiraci různorodými pojetími výtvarné výchovy apod. Tyto skutečnosti bude prezentovat následující text.“ (muni.cz 2019)

Velkou inspirací pro mne byly také knihy Karly Cikánové. Ať už to byla kniha Kreslete si s námi, Malujte s námi, Objevujte s námi tvar nebo Tužkou, štětcem nebo myší. Její mnohaleté zkušenosti, ať už počátky v Ústí nad Labem, Praze nebo v zahraničí, předurčili této didaktičce naprosto jasný vhled do výtvarné výchovy. Ač jsou to knihy již více jak 20 let staré, jejich aktuálnost je neuvěřitelná. Tomu tak je i stále u knihy naposledy zmiňované, ve které se nachází výtvarné činnosti ve spojitosti s počítači. Přestože v tehdejší době se používali jiné programy a z dnešního pohledu jsou jejich možnosti spíše úsměvné, úkoly se snadno dají napasovat na dnešní moderní technologie a úkoly tak zůstávají stále velice aktuální.

Jana Slavíka jsme již zmínili u časopisu Výtvarná výchova, který je ale pouze špičkou ledovce. Kromě velice názorných publikací Výtvarné čarování a Dívej se, tvoř, povídej, které mi byly z metodického hlediska pro vytváření průvodce oporou, se zabývá rolí umění ve výchově a v souvislosti s obecnějšími tématy v oborových didaktikách. Mimo jiné se také podílel na obsahu RVP ZV.

Mezi další „šřiitele“ výtvarného povědomí mezi děti či veřejnost bychom mohli zařadit i ilustrátory dětských knih a časopisů. Stále větší oblibu získává velice svébytný a graficky a výtvarně profesionálně zpracovaný časopis Raketa v popředí s šřefredaktorkami Švejdíkovou (vystudovanou módní návrhářkou, nyní pracující jako ilustrátorka a grafička pro nakladatelství Labyrint) a Radanou Litošovou (která má na starost textovou část). Další jsou kurátoři výstav, organizátoři výtvarných akcí pro veřejnost, jako např. ZUŠ Open či v Plzni konkrétně ZUŠ Trnka.

3.4 UMĚNÍ NA CHODBÁCH

Už v knize z roku 1979 se píše o experimentování následující „Happening je anglický výraz a znamená „prihodenie sa nikoho“. Čo keby ste sa i vy pričínili, aby sa „prihodilo niečo nového“? Zrieknite sa pritom tradičných tecník. Zapojte všetky svoje výrazové mažnosti a s maliarským materiálom narábajte čo navoľnejšie. Výsledky budú spočinku náhodné, nový obraz, nový tvar vám vyjde sám od seba, ale neskoršie sa naučíte programovať svoje výtvyry.“ (Prette 1979, s. 29).

Pokud ale procházíme školní chodby v současnosti, málokdy se dá mluvit o experimentování a netradičních technikách. Jaká je výtvarná výchova ve skutečnosti nejlépe dokládají výtvarné portály na sociálních sítích, kde si učitelé z mateřských a základních škol představují vzájemně své inspirace.

Výtvarná výchova má na prvním stupni ZŠ v rozvrhu obvykle 1 hodinu od první do čtvrté třídy a 2 hodiny od páté třídy. Před učitelem se tedy rozkládá velice náročný úkol: během 45 minut vysvětlit téma, připravit pomůcky, tvořit a pomůcky opět schovat a vše uklidit. Obrázky by zároveň měly být hezké, jelikož budou zdobit školní prostory. A nemělo by na nich být nic netypického – například sněhulák ze čtyř koulí nebo květiny vybarvené černou barvou.

„Nebo každý člověk miluje malování pěkné, pěkný obraz, pěkného člověka, pěkného koně, pěkného pták atd. Proč? Protože harmonii barev a proporcí oudů cítí; to vnada očím jeho, přirozeně.“ (Komenský 1892, s.51)

Nyní je velké dilema pro učitele, zda bude brát výtvarnou výchovu jako soutěž o nejhezčí obrázky, které mají správné parametry a barvy. Zda vystaví pouze ty anebo zda dá

žákům opravdu možnost vyjadřovat své pocity i nestandardními barvami a tvary. Protože kdy jindy, než při výtvarné výchově by žáci měli cítit volnost a lehkost než právě zde.

„Výtvarná výchova je z mnoha pohledů komplexnější a důležitější než předměty exaktní, jako matematika nebo fyzika, o českém jazyce nemluvě. Cílem je totiž frontální působení na rozvoj osobnosti.“ (Houška 1993, s. 155).

3.5 POTENCIÁL VÝTVARNÉ VÝCHOVY

„Při vyučování i při učení je potřebí veselé nálady, aby se nedostavilo znechucení nebo ošklivost, pravý to mor vyučování, nýbrž aby duch byl vzrušován a při práci udržován jen libostí“ (Komenský 1947, s. 9)

Výtvarná výchova je naprosto neuvěřitelná v tom, že je všude kolem nás. Vše, co s žáky kolem sebe vidíme, prošlo procesem nápadů, náčrtků, realizace. Umění, zejména pro žáky první a druhé třídy, je pro ně velmi těžkým pojmem. Pokud jim ale otevřeme oči a necháme je koukat na svět skrz výtvarnou výchovu, máme vyhráno. Většina žáků (rozhovory s žáky, 2017) si nemyslí, že budou jednou známými malíři. Když si ale daly do souvislosti, že vše, co je obklopuje, musel někdo navrhnout, začali přemýšlet nad výtvarnem daleko flexibilněji.

Dívky se zajímaly především o to, že každé oblečení má svého návrháře. Brzy ale odhalily, že nejde jen o líbivost, ale i praktičnost, funkčnost materiálu. Nenechaly se pobízet a začaly již vytvářet sami. Kluci více slyšeli na vytváření návrhů aut. Každý z částí musí mít své výtvarné zpracování.

Ano, samozřejmě, že výtvarná výchova má být především o pocitech, vyjadřování a vnímání. K tomuto ale žáci dospívají až později, během třetí třídy. „Pro menší děti je typické, že vycházejí především z vlastních představ a jen málo z pozorování, přitom kreslí to, co považují za důležité, chybí-li kresbám řada znaků, není to tím, že by o nich nevěděly, ale proto, že pro hru kreslení nebyly v daný moment důležité.“ (Houška 1993, s. 155)

V současnosti je však již tento názor nahrazen jiným. Zde jde totiž ruce v ruce zážitek a vůle k rozumění neboli relativně nový pojem - artefiletika. Zásadním rozdílem rozlišujícím artefiletiku od běžné praxe je právě „zasazení osobní reflexe do širších poznávacích a kulturních kontextů“ (Slavík 2001, s. 13) „...učit se symbolicky vyjadřovat poznávat a

zároveň citlivě vnímat sebe a svět prostřednictvím uměleckých zážitků vycházejících z vlastního tvořivého projevu.“ (Slavík 2001, s. 13)

S celou třídou jsme se podívali na dobové fotografie ať už módy, aut, architektury a snažili se vycítit „ducha doby“. Ano, byly jiné materiály a možnosti a u žáků vyvstává spousta otázek typu: Proč tyto barvy? Proč zaoblené, proč dnes hranaté? Proč dříve krátké a dnes až na zem?

Pro žáky to byly velmi konkrétní představy a obrovské množství variant, které mohou najednou sami zpracovávat. Na dílo jarní nálady se menší žáci tvářili rozpačitě, ale pokud měly vytvářet barevné (jarní) kombinace šatů či karoserií, najednou to nebyl problém.

3.6 POČÁTEČNÍ PROBLÉMY

Aby mohli žáci začít s vyjadřováním svých pocitů, tvořením, poznáváním, poznáváním, učením se, je v počátcích nutný důležitý předpoklad. Umět otevřít vodové barvy, ořezat pastelky, dojít si pro vodu do kelímku či přinést čtvrtky. Ač se mnoha lidem zdají tyto úkony banální, v první třídě tomu rozhodně tak není. Samozřejmě, že tyto metody jsou také kompetencí, nicméně rozvoj motoriky, v případě výtvarné výchovy nejčastěji té jemné, je často nedostatečný.

Žáci často neví, co ve školním batohu mají, natož kde. Batoh jim zabalí rodič sám dle rozvrhu. Velkým problémem je i to, že žáci si vyndané věci neumí naskládat do batohu zpět.

Představte si proto 45minutovou výtvarnou výchovu se 30 prvňáčky a malování jara. Zvoní. Polovina žáků bude mít kufříky na stole, další část si bude uklízet předchozí předmět a zbývající žáci si pro kufřík teprve jdou. Rozdáte žákům čtvrtky a upozorníte je, že někteří stále ještě své čtvrtky nedonesli. Připraví na stůl igelit, barvy, štětce, kelímek. Nyní musí každý dojít pro vodu. Dost často se ale u vodovodu nachází interaktivní tabule a 30 žáků s kelímkem vody až po okraj kolem procházející. Pokud se tedy učitelé do malování s prvňáčky pustí, raději každému vodu přinesou a nalijí z lahve. Po 15 minutách mají všichni vše připraveno. Závěrečný úklid bude také trvat minimálně 15 minut, zbývá tedy 15 minut na samotnou tvorbu, přičemž je vhodné žáky uvést do tématu a správně je naladit.

Ano, žáci se časem zdokonalují, ale stejně tak přicházejí neustále i náročnější způsoby provedení. Výtvarná výchova zdaleka není jen o pocitech, liniích, vysvětlování svého záměru.

Je o jemné motorice, samostatnosti i týmové spolupráci, řešení problémů s rozlitou vodou i chybějící žlutou barvou. A je na nás učitelích, jak dlouho bude o těchto věcech, než konečně budou moct žáci objevit skutečné kouzlo výtvarné výchovy. Tu volnost vyjadřování, nepřeborné možnosti realizací, flexibilitu.

4 DIDAKTICKÁ HRA A ALTERNATIVNÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ

V dnešní době již není učitele, který by běžně nepoužíval hry a nevyhledával alternativní možnosti. Dnešní učitelství je, zejména dostupností didaktických materiálů vlivem informačních technologií, světové, i v té nejmenší malotřídce.

4.1 DIDAKTICKÁ HRA

Od Jana Amose Komenského víme, že nejlepší možností edukace je učení hrou. Učení, o kterém děti ani neví.

4.1.1 DĚTSKÝ ASPEKT

Asi nejstarším záznamem je beze sporu Platon se svou myšlenkou, že pro děti ve věku 3-7 let je hra primární metodou.

V Evropě měla v pozdější době stále největší vliv církve, která nerespektovala snížené kompetence dětí. Literatura pro děti měla v té době knižní jazyk dospělého a zřetel byl brán předem na mravnost a poučení. Dospělý byl vysoko nad dítětem a účelem bylo, překonat „nevýhodné dětství“ co nejrychleji a být dospělým a zařadit se.

Koncem 18. století se J. J. Rousseau se spisem Emil aneb O výchově vymezil od předchozího systému. Chlapec Emil během svého mládí řeší mnoho strastí. Knihy popisují výchovné aspekty a ideální řešení, kterými chlapec postupně prochází.

Prvním z našich spisovatelů, který se také začal věnovat, více než mravnímu kodexu, odlišností v dětském vývoji, byl Karel Vinařický. Psal básně a krátké prózy pro děti. Dalším byl především J. V. Sládek, který sice stále k dětem promlouvá z pohledu dospělého, ale umí se textem velice dobře k dětem přiblížit a vycházet mu vstříc.

4.1.2 HRA JAKO BĚŽNÁ SOUČÁST

Didaktická hra ve školním prostředí bývá naprosto přirozenou aktivitou, žáci ji přijímají s nadšením, zvědavostí a vědomě či nevědomě procvičují učivo či řeší daný problém. Hru můžeme zařadit v kterékoli fázi učebního procesu, ať už na začátku vyučování jako motivaci nebo v průběhu, kdy hru můžeme zkombinovat spolu s problémovým učením

anebo v samotném závěru, kdy si formou didaktické hry můžeme zopakovat probrané učivo.

V dnešní době je velké množství her, které můžeme ve výuce uplatňovat, jsou tu hry, které rozvíjí všechny druhy inteligence (od matematicko-logické, přes lingvistické až po ty, které rozvíjí interpersonální či intrapersonální vztahy). V artových disciplínách můžeme v rámci didaktické hry rozvíjet a podpořit zejména vyjadřovací schopnosti, motorické dovednosti, posílit vztahovou komunikaci v rámci třídy nebo skupiny. Další aktivitou mohou být psychomotorické hry, které nabízí výborné uplatnění v rámci výtvarné výchovy propojením s hudební složkou v podobě improvizčních her či dramatizací.

4.1.3 ZNOVUOBJEVENÍ HRY

Hra je od dětství přirozenou součástí vývoje, v poslední době se mi ale zdá, že s rozvoje informačních technologií se děti bohužel příliš nenaučily schopnosti se zabavit, schopnosti si umět hrát, schopnosti tvořit. Zde je tedy velký prostor pro hru v rámci edukačního procesu. Cesta, jak jim nenásilně a atraktivně sdělit a přiblížit novou aktivitu, nové poznání nebo nové metody práce.

Základem mé diplomové práce by mohlo být i téma – Hrajeme si aneb tvoříme, protože v KreKře jde vlastně o to, využít nápadů, pomůcek a her a pomoci tak učitelům v každodenním vymýšlení témat, která by pasovala do vzdělávacích tematických plánů a které by zároveň propojily jednotlivé mezipředmětové vazby. Učitelé často ocení, pokud mohou před hodinou vzít nějakou připravenou věc a vyrazit do třídy s tím pocitem, že přináší něco odzkoušeného. Něco, co bude žáky bavit a něco, co nebudou jako učitelé muset sáhodlouze připravovat a studovat. Na prvním stupni totiž nebývá pro výtvarné výchovy příliš mnoho prostoru a stále ještě jsou tyto hodiny na vedlejší koleji, což je opravdu škoda.

4.2 ALTERNATIVNÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ

Výtvarné hry a pomůcky vystupující z této diplomové práce se snaží předkládat nové a alternativní poznatky vzdělávání. Představuji proto konkrétní formy, ze kterých jsem čerpala v rámci Krekry a jednak jdou nejlépe ruku v ruce s výtvarnou výchovou.

4.2.1 MONTESSORI

„Učitel musí důsledně respektovat individualitu dítěte.“ (Zelenková 1997, s.92).

4.2.1.1 INDIVIDUÁLNÍ PLÁNY PRO KAŽDÉHO

Každý už někdy slyšel jméno Marie Montessori. Ano, jsou to ty dřevěné hračky, obvykle dráty s kuličkami, které dítě trénováním jemné motoriky posouvá sem a tam. Její náhled na pedagogiku má ale naprosto jiný úhel pohledu a celkový přesah. K jejím metodám jsem se dostala přes Olgu Zelenkovou a její knihu, která „Obsahuje ty myšlenky, které lze považovat za stále živé, inspirující, které mohou oslovit dnešního čtenáře a vést k zamyšlení.“ (Zelenková 1997, s. 9).

Osobně uvádí, že materiály, které o jejích metodách četla, jí přišly v dětském kolektivu neuskutečnitelné a neproveditelné. Nechat žákům volnost s tím, že si sami určí, co a jak se chtějí nyní naučit. Osobní návštěvy škol v Německu ji však velice rychle vyvedly z omylu. „Učební plány jsou individuální pro každého. Kdybych to neviděla, nevěřila bych.“ (Zelenková 1997, s. 86).

4.2.1.2 REFORMNÍ PEDAGOGIKA

Dříve platilo jednoduché měřítko. Čím více toho žák ví, tím je chytřejší. Dalo by se tedy říct, že inteligence závisela na schopnosti rychlého memorování velkého množství učiva. Marie Montessori však přišla s názorem, že důležitější je schopnost získávat nové poznatky samostatně.

Hlavními myšlenkami jsou: pomoz mi, abych to dokázal, respektování senzitivních období a připravené prostředí.

Tématem jsou: svoboda, polarizace pozornosti, senzitivní období, kosmická výchova.

4.2.1.3 PROSTŘEDÍ A MATERIÁLY

V této oblasti jsem se hodně inspirovala v rámci pomůcek v KreKře. Většina z nich je vyrobena ze dřeva a samostatně se často pracuje i s přírodním materiálem jako kamínky, luštěniny atp.

Připravené prostředí v bodech obsahuje následující: respektování vývojových period, bohatou nabídku, samostatnou volbu a volnost pohybu. Pedagogika také klade důraz na praktická cvičení „Rozbije-li dítě při praktických cvičeních nějaký předmět, nesmí být káráno, protože být šikovný se lze naučit pouze cvičením.“ (Zelenková 1997, s. 48) Dále pak pohybová a smyslová cvičení a didaktickou funkci materiálů neboli progresivitu materiálů.

4.2.2 WALDORFSKÁ ŠKOLA

Zakladatelem je R. Steiner, který roku 1919 vytvořil první školu složenou z dětí dělníků továrny Waldorf.

4.2.2.1 ZÁKLADNÍ PARAMETRY

Tato pedagogika si velice všímá vývojových kroků v životě mladého člověka a jeho schopnost se učit. V souvislosti s tím je odvozen i učební plán, metody a obsah výuky.

„Waldorfská škola byla založena jako jednotná dvanáctiletá všeobecně-vzdělávací škola pro děti všech sociálních vrstev společnosti. Vedle tradičního obsahu (vzdělávací program waldorfských škol v Čechách naplňuje vzdělávací standardy vydané Ministerstvem školství) má waldorfská škola zajišťovat všestranný rozvoj dítěte v praktických a uměleckých oborech - učební plán waldorfských škol je velmi bohatý. Je tím zohledněna skutečnost, že schopnosti nadání dětí se velmi odlišují. I proto tu nalezneme vedle "tradičních" předmětů např. i knihařství, pletení, tkaní, zahradnictví, zeměměřičství, atd. Touto rozmanitostí nabídky se chtějí učitelé waldorfských škol co nejvíce přiblížit stavu, kdy každé dítě pro sebe najde v učebním plánu něco v čem bude mít šanci vyniknout - zužuje se tak rozdíl mezi méně a více nadanými nebo zručnými.“ (iwaldorf.cz 2019)

Vyučování probíhá po určitých částech. Celý školní rok se řídí slavnostmi a rituály, které kladou důraz na esteticko-výchovný faktor a zároveň na zpěv a ruční práce využívající tvořivé a námětové hry. Do celkové činnosti školy se velkou měrou zapojují rodiče.

4.2.3 DALTONSKÝ PLÁN

Tento název projektové výuky zná jistě většina z nás z vlastní zkušenosti. Věrohodně propracovaný dle jeho představitelky ovšem v českých školách nebývá.

4.2.3.1 PODROBNÉ PLÁNOVÁNÍ

Tento způsob projektového vzdělávání vychází ze svobodné možnosti, jakým způsobem a kdy se žáci probíranou látku naučí. Představitelka této metody, Američanka Helena Parkhurstová, měla ovšem velice přesně rozpracované dílčí části, které se žák s učitelem zavázali splnit. Úkolů bylo zpravidla deset:

- „1. Úvod – seznámení s úkolem.
2. Předmět – stanovení látky, které se úkol týká.
3. Problémy – otázky a úkoly pro žáky.
4. Písemná práce – úkoly, které musí žák vypracovat písemně.
5. Písemná práce – čemu se musí žák vypracovat písemně.
6. Konference – témata a termíny společných porad žáků a učitelů.
7. Literární odkazy – konkrétní odkazy na knihy, časopisy a další prameny.
8. Ekvivalenty – kolik bodů si žák připisuje během práce za vyřešení určitých úkolů (vyřešení obtížnějších úkolů umožňovalo získat více bodů).
9. Studium vývěsek – čeho si má žák všimnout na nástěnkách (mapy, obrazy, diagramy aj.).
10. Započtení práce v jiném předmětu – pokud se témata překrývala, započítávají se body.“ (Václavík 1997, s. 83).

Zpočátku by se tedy mohlo zdát, že žákům zadáme práci a poté budeme mít volno. Z výčtu však vyplývá, jaká náročná příprava tomuto plánu předchází a kolik dílčích částí učitel kontroluje.

4.2.3.2 OSOBNÍ ZKUŠENOST

Já jsem se setkala s Daltonským plánem na druhém stupni základní školy. Měli jsme čtyři předměty, ale sami jsme si mohli určit, kterou vyučovací hodinu je absolvujeme. Vzhledem k tomu, že projektový den probíhal napříč ročníkem, setkali jsme se tak ve třídě i s žáky z ostatních tříd. Jistě uznáte, že v období puberty to byl pro žáky velmi zajímavý aspekt. V učebnách chemie pro nás byly připraveny zajímavé pokusy, ale při klasických hodinách českého jazyka či matematiky jsme pracovali většinou na klasických pracovních listech v lavici. Pokud se tedy podíváme na již zmíněný výčet dílčích úkolů, skutečnému Daltonskému plánu se příliš nepodobal.

4.2.4 UČÍME VENKU

Lidstvo se učilo venku od nepaměti. Tento projekt předkládá pádné argumenty, a především skvělé náměty proč a jak učit venku.

4.2.4.1 DŮVODY

Venku je skutečný svět – názorný a trojrozměrný. Přináší podněty jak pro naše smysly, tak i mysl. Opravdový svět na nás čeká venku, nikoliv v učebnici. Učení s reálnými pomůckami dává žákům větší logiku a současně svobodu. Zároveň se pohybují na čerstvém vzduchu a POHYBUJÍ SE. To je jeden z aspektů, který nejen žákům, ale dětem obecně, v dnešní době velice chybí. Protože obezita a nadváha postihuje téměř třetinu dětí v ČR (cpzp.cz 2018).

Pobyt venku a kontakt s přírodou přispívá k psychické pohodě žáků i učitelů. Posílí vazby a snižuje agresivitu a násilí (ucimevenku.cz 2019).

4.2.4.2 PRAVÁ MOZKOVÁ HEMISFÉRA

Pokud se chceme něco naučit, většina lidí si připraví poznámky, které si stále dokola čte. Poté si udělá poznámky z poznámek a proces se opakuje. V tomto případě pracuje nejvíce naše levá mozková hemisféra. Pokud si pak snažíme při zkoušení vybavit nějaké informace, vzpomínáme jen na text na papíře.

Vzpomenete si například, jaký les je u vaší babičky za domem? Jaké rostliny rostou v létě na louce? Pamatujete si to proto, že jste vnímali tyto informace všemi smysly. Cítíte vůni stromů, slyšíte vítr, který šumí v listnatých stromech, nebo si vybavíte kopřivy, které vás v létě popálily. Vybavujete si zážitky nikoliv odpověď na otázku: které stromy dominují v lesích do 400 metrů nad mořem?

A právě na tomto principu funguje učení venku. Žáci vnímají vše, co se děje všemi smysly a daleko jednodušeji si vybaví vše, co se stalo.

4.2.4.3 LEGISLATIVA UČENÍ VENKU

Mnoho učitelů, ale především zástupců školy však namítá, že nemohou vyslat učitele s třiceti žáky ven. V některých školách to řeší oslovením vychovatel ze školních družin, které doplní potřebný stav dospělých na daný počet žáků. To ovšem neumožňuje vyrazit ven, když je potřeba – když je hezky, když se na to třída cítí. Řešení ovšem existuje.

Dle vyhlášky MŠMT č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky může mít jeden učitel maximální 25 žáků. S dalším žákem tedy musí přibýt další pedagog. Podmínkou také je, že alespoň jeden musí být pedagogický pracovník.

Ředitel školy však může stanovit výjimku a učitele s 30 žáky pustit. Musí však vzít na pováženou, jak bude zajištěna bezpečnost a zdraví žáků (msmt.cz 2019). Pokud se tedy učitel domluví s ředitelem na předem daných pravidlech a podmínkách pro vycházky, zákon není proti.

4.2.4.4 MÁ REFLEXE

Tento portál sleduji už dlouho. Pobyt v přírodě je pro mne velice důležitý, a to v jakoukoliv roční dobu. Lidstvo se snaží vše na zemi objasnit, umístit do definic, tabulek, atlasů. Přestože víme mnohem více, příroda, která zůstává stále stejná, se nám vzdaluje. Pobyt v ní se neustále zkracuje a učíme se o ní, nebo ji vidíme, především zprostředkovaně. Žáci i studenti jsou dopoledne ve školách, odpoledne na kroužcích nebo doma. Málo z dětí má čas na hru jako takovou, kterou by mohly (chtěly) absolvovat venku.

Tento projekt přišel s jednoduchým řešením. Snaží se dostat žáky ven co nejvíce právě během školní výuky. Nejen, že se učí zážitkem. Pohybem venku především zlepšují svoji fyzickou kondici, koordinaci, ale také psychická vyrovnanost.

A právě proto jsem se rozhodla směřovat KreKru tímto směrem. Vzít na vycházku třídu průměrného počtu 28 žáků chce jistou dávku odvahy. Zároveň musí učitel počítat s tím, jaký předmět tato vycházka nahradí a jakým způsobem látku dožene. Snažila jsem se proto vymyslet, jak co nejvíce z této vycházky vytěžit. Když už půjdeme pozorovat podzimní listy, tak je můžeme zalaminovat a využívat při dalších předmětech. Čas, který jsme tak obětovali na vycházku, se vrátí do čtyř dalších předmětů. A to už se vyplatí.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRŮVODCE

Výstupem práce je papírový průvodce, který je rozdělený na dvě části. První část předkládá pomůcky, které mají přesah do čtyř dalších předmětů, přičemž výtvarná výchova je zde zastoupena vždy. Pomůcky jsou tak univerzálním prostředkem, který lze znovu a znovu používat v dalších hodinách. Druhou částí jsou jednorázové výtvarné hry.

Ilustrační zobrazení průvodce, který je přiložený také ve fyzické podobě v KreKře.

Obrázek 1 – Z tiskárny

5.1 VÝSTUP

Dle Jana Slavíka můžeme výtvarný zážitek dělit na čtyři složky. Významový, konstruktivní, empatický a prožitkový. (Slavík 2001, s. 255) Tyto složky se vzájemně prolínají a je důležité, aby se snažil učitel vložit do předmětu vždy alespoň kousek každé z nich. Na tomto základu je postavena i KreKra, která klade důraz na to, aby nebyla některá složka nebyla opomíjena.

5.2 INSPIRAČNÍ VÝCHODISKA

5.2.1 ČESKÁ KNIHKUPECTVÍ

Prošla jsem několik knihkupectví i specializovaných výtvarných obchodů a hledala publikace, které předkládají nápady na tvoření. Přes množství publikací je ale zájem velice nízký. Zvýšená poptávka bývá obvykle pouze v období svátků při hledání aktuálních nápadů např. o Vánocích či Velikonocích.

Osobně mne zaujaly následující tituly: „Nejsem rulička od toaletního papíru – projekty z recyklovaného materiálu, který svým námětem na využití nevyužitelného dává podobný smysl jako KreKra. “Šikové ruce“, „Vykutálené dárečky“, „Tvořivé nápady a hry pro malé děti“ či „Dětská dílna – jednoduché vyřezávání“. Dle prodejců je však o tyto knihy velice nízký zájem a při hledání výtvarných časopisů ve specializovaném výtvarném obchodě mi bylo řečeno, že v dnešní době je již vše dostupné na internetu hned a zadarmo. Časopisy tedy vůbec nenabízeli.

5.2.2 TŘI HLEDISKA

Inspirací pro praktickou část mi byla interpretace učební úlohy dle Jana Slavíka a Petra Wawrosze: „Jde totiž o to, že i zdánlivě velmi jednoduché zadání úlohy – např. namaluj Ikarův pád – ve skutečnosti vyžaduje komplexní interpretaci nejenom kulturně obsahových, ale i zobrazovacích stránek za daného námětu, s nimiž nutně souvisejí vizuální a jiné smyslové představy různých možných podob výsledku.“

Ti přichází se třemi hledisky, které jsou důležité pro správné interpretace úloh. První z nich je doplnění učitelova záměru. „co po mě učitel asi chtěl“, druhý je doplnění vlastního smyslu „jak se já sám v úloze vynacházím“ a poslední je doplnění aktuálního situačního kontextu „chce po mně, abych se nebál/a míchat barvy; nemám široké štětce, tak raději nebudu malovat na velký formát“. Budeme se snažit zabezpečit kvalitní podmínky interpretace a potlačíme ty, které by ji mohly snižovat např. neporozumění tématu či nedostatečné znalosti z jiných oborů či nekázeň. (Slavík, Wawrosz 2004, s. 196-7).

Pro svého průvodce jsem vybrala pouze dva základní parametry, a to jsou klíčové kompetence a popis. Každý učitel, vzhledem ke svému vzdělání, je schopen z RVP a

následně tematických plánů doplnit a odvodit záměr, vlastní smysl a situační kontext dle hlavních vrstev Slavíka a Wawrosze.

Přesto však v didaktické části uvádím ještě komentáře k aktivitám, které jsem si poznamenávala během realizací.

S tímto tématem souvisí a artefietika, která „...vznikala se snahou o těsnější přiblížení výchovy k osobnímu prožitku a vlastní životní zkušenosti žáků. Má být pro ně nejenom základem k vypracování kulturní citlivosti a kulturního poznání, ale také zdrojem jejich sebepoznávání...“ (Slavík, 2001, s. 13).

5.2.3 KO-TEXT

Naprosto základní publikací je Ko-text: Tvar, zvuk a gesto, tvůrce, učitel a žák od autorů Kateřiny Dytrtové a Martina Raudenského, což je dlouhodobý projekt plný autorskými výtvarně pojatými edukačními pomůckami, které analyzují výtvarné pomůcky pro žáky nejen prvního stupně, ale také i vysokých škol. Tento počín je velice blízký žákům svou akčností a experimentální tvorbou, která je žákům, i dětem obecně, velice blízká a je pro ně atraktivní. Krabice obsahuje lipbook, který nabízí možnost fázování kresby či zkoumání principů animace: „Šablony zaručí práci s motivem v sérii. Jednotlivé karty, herní plán a zrcátko představují pole pro hry, jejichž návrhy jsou umístěny na vloženém CD, respektive v souboru materiálů sdílených prostřednictvím cloudu.“ (kosmas.cz 2019)

5.2.4 MALÉ – VELKÉ PROJEKTY

Oslovila jsem autory i autorky knih, brožur i průvodců, kteří vytvořili zajímavý svazek, který by byl pro mne graficky blízký. Chtěla jsem vědět, jakým způsobem své knihy a pomůcky graficky zpracovávají.

Byla mezi nimi například Amélie Janíková s knihou Můj první zápisník, který je velice jednoduše a krásně zpracovaný. Zjistila jsem, že kniha je zpracována v programu nDesign CS2. Největším překvapením pro mne bylo, že Amélie je původem francouzská. Nejnáročnější pro ni tak byl český slovosled a gramatika.

Psala jsem také autorkám z projektu Ani-Muk, které každé dva měsíce vyrábí kreativní sady plné skvělých nápadů pro děti rovněž výborně graficky zpracovaných.

5.3 PRŮVODCE JAKO TAKOVÝ

Průvodce je brožura o menší velikosti A4 na šířku, která padne učiteli dobře do rukou. Je v kroužkové vazbě, aby bylo jednoduché průvodce nechat otevřený a listy se zároveň neotáčely. Papír je lesklý s vyšší gramáží. Každá pomůcka do KreKry, každé její využití s přesahem i každá výtvarná hra je přehledně vyfocena. Ušetří se tak čas při hledání aktivity do hodiny. Jednotlivé kategorie mají různě barevné okraje, aby bylo jednoduché najít to, co hledáte.

5.3.1 ČLENĚNÍ

Průvodce je členěn do dvou částí. První jsou pomůcky s přesahem, které jsou vždy na levé straně rozloženého průvodce. Přehledně zobrazují náročnost dané tvorby, pomůcky, které jsou běžně dostupné a kategorii navíc, která předkládá speciální potřeby, které nejsou běžným vybavením ve škole. Následuje konkrétní popis činnosti. Záleží jen na učiteli, pokud si danou pomůcku připraví doma a ve škole už bude pracovat jen s různými aktivitami z pravé strany průvodce, nebo pokud zapojí do výroby pomůcky i žáky. Tyto pomůcky by pak měly být ukládány do KreKry, protože mají mnoho dalších využití.

Obrázek 2 - Levá strana průvodce

Na pravé straně jsou vždy čtyři náměty na práci s pomůckou z předcházející strany. Jako první je vždy uveden přesah do výtvarné výchovy. Častý přesah je do matematiky, prvouky, ale i tělesné a hudební výchovy. To jen dokazuje, jak dokáže být výtvarná výchova flexibilní.

VV MÍCHAČKA	KLÍČOVÉ míchání barev, barevný kruh POPIS Modrá a červená je fialová. Vytvořte s dětmi míchání barev názorně na konkrétním proutku tím, že začátek proutku bude červený, konec modrý a střed fialový. Nechte děti vytvářet výtvarné příklady pomocí malých jednobarevných proutků.	POMŮCKY S PŘESAHEM
MAT DÉLKY	KLÍČOVÉ velikost úseček, porovnávání, počítání s názorem, sčítání POPIS Odhadujte, kolik který proutek má. Můžeme některý porovnat s velikostí mezi palcem a ukazováčkem? Z jakých variant lze sestavit metr? Přeměřte, zda je to metr doopravdy – proč je metr z proutků delší? Vytvořte příklady a převedte je do názorného zobrazení.	
HV HUDEBNÍ NÁSTROJ	KLÍČOVÉ rytmus, tempo, frázování POPIS Režeďte dětem pa z proutčích. Učitel v tempu ťuká k rozepívání. Poté si zazpívejte společně známé písničky s doprovázením dětí v rytmu. Vyzkoušejte hrát na různé předměty ve třídě – některé zní vysoko, níže, dlouze či krátce.	
TV LES	KLÍČOVÉ jemná motorika, koordinace, psychomotorika, ploché nohy POPIS Děti si sundají boty a ponožky a sednou si na lavičku. Před sebou budou mít jeden proutek. Úkolem je zvednout proutek chodidlem a přemístit ho před souseda. Tak se obmění velikost proutku – střídáme nohy. Poté vyzkoušíme ve stejné bez drčení. Po proutčích se také můžeme procházet.	

Obrázek 3 - Pravá strana průvodce

Tím, že učitelé jsou zvyklí přemýšlet nad učivem s přesahem do jiných předmětů, není nutné nápady dopodrobna rozepisovat. Často jsem tak od učitelů slyšela další a další nápady, jak danou pomůckou využít. Názorné fotografie pak dávají prostor pro fantazii.

Druhá část průvodce předkládá netradiční jednorázové výtvarné hry v podobě fotografie a popisu.

Obrázek 4 - Výtvarné hry

5.3.2 GRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ

Výstupem této diplomové práce je průvodce, jehož hlavní vlastností musí být přehlednost. V práci s textovými editory už nějaké zkušenosti mám, a zpracovávat v nich brožuru by bylo nemyslitelné, ale v grafické sekci jsem nováček. Bylo tedy jasné, že musím najít jiný nástroj na tvorbu průvodce, který bude mít dvě základních věci: intuitivní ovládání pro vkládání obrázků, textů, řazení listů, a především bude dostupný ideálně zdarma.

Vyzkoušela jsem proto řadu programů i online editorů, ve kterých bych mohla vytvořit jednoduchou a přehlednou šablonu. Potřebovala jsem do ní vkládat mé fotografie pomůcek, přidávat grafické symboly, mít font s českými znaky, jednoduše přeskupovat prvky na stránce. Průvodce jsem nakonec vytvořila v programu Canva, který je dostupný online.

Veškeré fotografie jsou autorské, a protože ještě neučím, tvořila jsem je se třemi skupinami dětí. Během pedagogických praxí, s dětmi na kroužku nebo s mými vlastními dětmi. Snažila jsem se mít jednotná pozadí při fotografování pomůcek a jejich využití, ale protože průvodce obsahuje fotografií opravdu mnoho, nechtěla jsem, aby začal při delším listování nudit.

6 KRABICE KREKRA

Dle zadání jsem vytvořila se svými dětmi také prototyp jedné KreKry. Moje diplomová práce ovšem není o KreKře jako o výrobku či designovém produktu, ale právě o praktickém využití ve výuce či univerzálních návodech pro učitelské přípravy. Snoubí v sobě autenticitu či živelnost, neboť ta je právě i autentická pro učitele na 1. stupni. Ti obvykle nemají od vedení dostatek financí pro nákup pomůcek dle svého výběru, proto je KreKra vytvářena z běžně dostupných materiálů a zásob, které naleznete v každé domácnosti a jež nejsou finančně náročné.

6.1.1 KONCEPT CESTY

Pokud se průvodce dostane učitelům do rukou, a rozhodnou se, že některé pomůcky vytvoří, mají dvě možnosti. Pomůcky začne vytvářet učitel sám a proces tvoření KreKry žáci nezažijí. V druhém případě se rozhodne učitel seznámit žáky s průvodcem a začnou plánovat, jaké pomůcky si vytvoří jako první.

Tato cesta možná může být za počátku náročnější, a určitě záleží na věku žáků, ale z výchovného hlediska i pracovní morálky má nespočet výhod.

Nejprve si třída společně vytvoří krabici, kterou umístí do třídy a vloží do něj průvodce. Žáci by měli mít možnost do průvodce sami nahlédnout a vybrat, jaké pomůcky a aktivity zvolit nebo mohou vytvářet nové nápady. Společně tak vytváří něco originálního, co bude skutečně fungovat. Někdy bude zapotřebí pouze donést věci z domova, jindy ale bude potřeba vyrazit do přírody a hledat. Ano, časová náročnost bude možná vyšší, ale zkušenosti, které během tvorby a hledání žáci získají, stojí za to.

6.1.2 FYZICKÁ SCHRÁNKA

Pomůcky, které průběžně z průvodce tvoříme, jsou ukládány do Kreativní Krabice, tzv. KreKry. Ta by měla být umístěna na dostupném místě – ve třídě či kabinetu. V našem případě je to průhledná, plastová krabice. Tato transparentnost má opodstatněný důvod – je do ní vidět.

Často se učitelům stává, že si náměty a materiály do hodin někam uschovají a v daný okamžik probírané látky si na ně nevzpomenou. KreKra by proto měla být umístěna ve třídě, či kabinetu a svou transparentností zajistí, že jsou pomůcky a nápady do hodiny na očích.

V souvislosti se stylem, ve kterém jsem KreKru vytvářela, jsem využila poznatky učitelské brikoláže, která se zakládá na následujících poznacích: materiál typu „co dům dal“, využití zásob z běžné domácnosti či výtvarného kufříku. „Brikoláž je projevem intuitivní „neplánovitosti“ či živelné „chaotičnosti“, který je nasměruje do projev akčního umění. Základním pilířem je také Deweyovo „učení během činnosti“. (Fulková 1999, s. 97)

Obrázek 5 - Kreativní Krabice

Jednotlivé pomůcky v KreKře jsou umístěny v papírových krabičkách, tubusech, látkových sáčkích nebo jsou vloženy v bočních kapsách. Je vyrobena nízkonákladově právě z toho důvodu, že takto si učitelé svoje materiály připravují. Jde především o funkčnost a praktičnost, nikoliv o design. Úkolem a účelem je, vytvořit jednoduše krabici plnou pomůcek, které nebudou učitele stát příliš peněz a zároveň půjdou použít opakovaně.

6.1.3 MATERIÁL

Tvořit s žáky během výtvarné výchovy není materiálně tak náročné. Většinu věcí mají žáci v kufřících nebo je lze najít v přírodě v různých ročních obdobích. Stačí se podívat do průvodce, kde je přehledně zapsáno, co je potřeba.

Každá z pomůcek je opravdu vyrobena co nejjednodušeji. Můžeme si zakoupit lepší barvy nebo pomůcky, kterými vše uvedeme do dokonalosti, ale v běžné výuce nejsou tyto možnosti obvykle v nabídce, nejsou na ně finanční kapacity, ani čas.

Mohlo by se proto zdát, že KreKra není výtvarným kouskem, ale to ani nebyl můj cíl. Vytvářela jsem ji s dětmi s maximálním využitím běžných pomůcek úsporně, lehce, prakticky.

6.1.4 TRVANLIVOST

Výtvarné pomůcky, které ukládáme do KreKry, musí být použitelné často a opakovaně. Z tohoto důvodu je nutné více přemýšlet nad trvanlivostí tvorby. Základem u plošných výtvorů je laminovací stroj. U plastických pomůcek preferujeme temperové barvy před vodovými. Některé pomůcky budou složeny z mnoha menších dílků, které je vhodné umístit do krabiček či sáčků, aby se nepoztrácely. Ty mohou ušít i žáci. Radost z toho, že jejich výrobky jsou funkční a opravdu se využívají, je přidanou hodnotou.

DIDAKTICKO-AUTORSKÁ ČÁST

V současné době neučím, proto jsem převážnou část průvodce realizovala ve spolupráci svých dětí, což dokumentuji i na následujících stranách fotografiemi z terénu. Je to ale samozřejmě něco jiného, než skupina 30 žáků v malé třídě. Oslovila jsem proto aktivní učitele a dala jim průvodce k dispozici.

7 VLASTNÍ REALIZACE A POSTŘEHY

Průvodce obsahuje 10 pomůcek, přičemž každá přesahuje do čtyř předmětů a dvanáct výtvarných her. Vytvořila jsem fotoreportáž a sepsala postřehy ke třem konkrétním pomůckám a jejich čtyřem realizacím do dalších předmětů, tj. 12 činností, a třem výtvarným hrám.

7.1 FAZOLE

Obecně všechny úkoly s fazolkami rozvíjí jemnou motoriku a nemalému množství žáků z 1. a 2. tříd dělaly problémy. Pokud žáci pracovali s fazolkami ve dvojici v lavici, museli se naučit dávat dobrý pozor, aby do lavice zprudka nevráželi, neboť menší druhy luštěnin snadno měnily svou pozici.

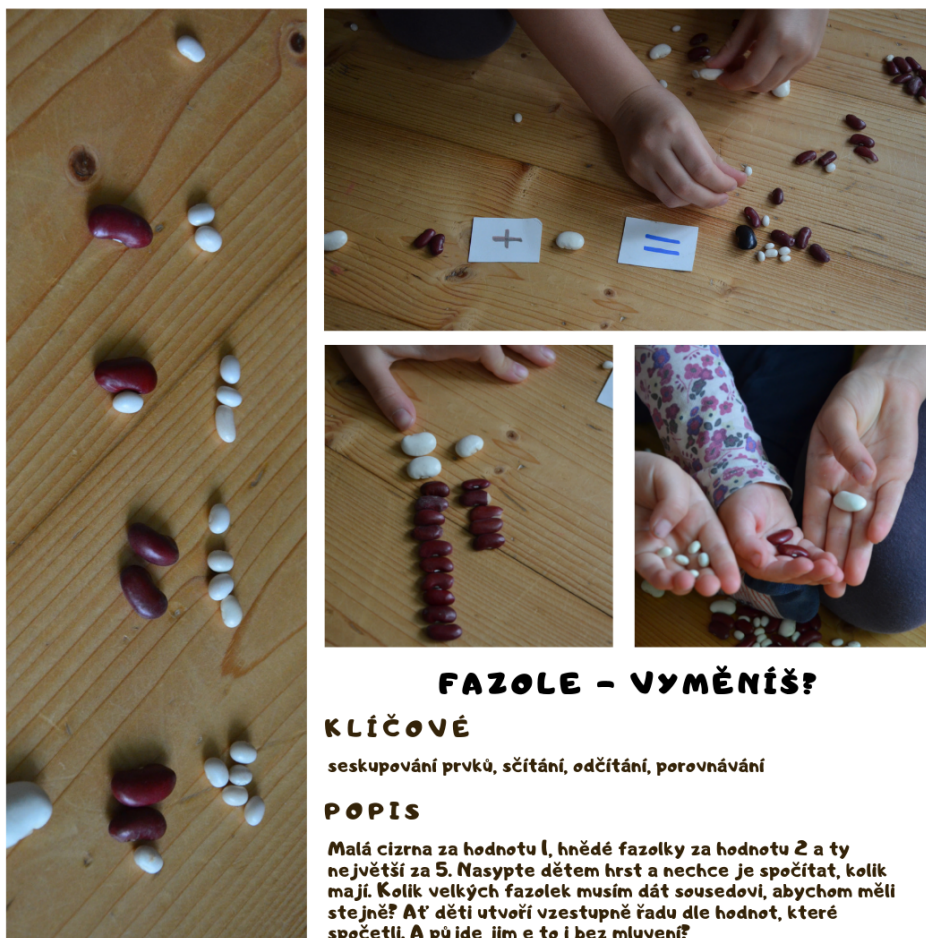
7.1.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA – IMPRESIONISMUS

Obrázek 6 Fazole 1. aktivita

Úvodem do tématu je seznámení žáků s impresionismem a jeho hlavními představiteli, např. Monet, Renoir a z českých autorů Slaviček. Vysvětlení hlavního gró impressionismu: skládání celku z drobných detailů. Následně žákům rozdáme fazolky a necháme je pracovat s představivostí a s možností skládat jednotlivé kousky k sobě.

7.1.2 MATEMATIKA – VYMĚNÍŠ?

FAZOLE – VYMĚNÍŠ?

KLÍČOVÉ

seskupování prvků, sčítání, odčítání, porovnávání

POPIS

Malá cizrna za hodnotu 1, hnědé fazolky za hodnotu 2 a ty největší za 5. Nasype dětem hrst a nechce je spočítat, kolik mají. Kolik velkých fazolek musím dát sousedovi, abychom měli stejné? Ať děti utvoří vzestupně řadu dle hodnot, které spočetli. A půjde jim e to i bez mluvení?

Obrázek 7 Fazole 2. aktivita

V této části přicházíme s peněžní metodou: dvě malé fazolky mají hodnotu jedné větší a dvě větší plus jedna malá, mají hodnotu fazole největší (viz Billandská říše od prof. Hejného, nakladatelství Fraus). Pakliže si dostatečně osvojíme hodnoty fazolek, nabízí se nám směnný obchod, porovnávání a nezapomeneme na příběh tichomořského vnímání matematiky Urapon a Okosa, která nabízela pouze reálné číslo 1 a 2.

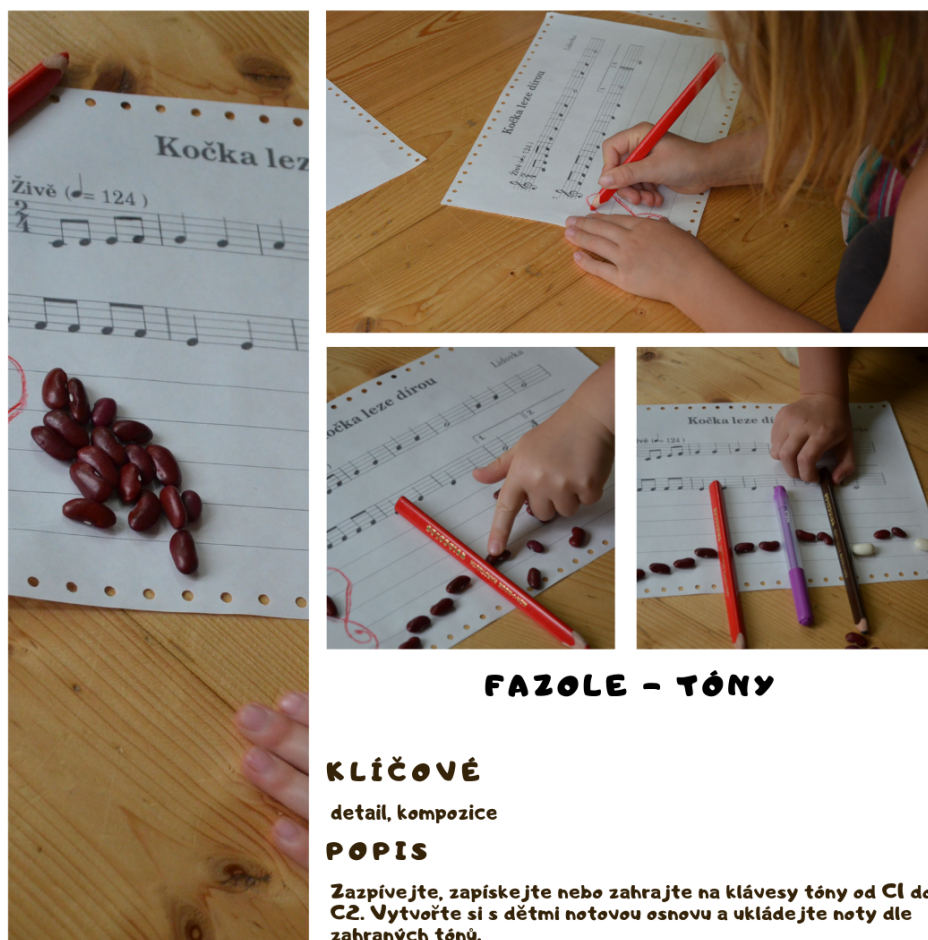
7.1.3 PRVOUKA – RŮST

Obrázek 8 Fazole 3. aktivita

Každá rostlina potřebuje určité podmínky pro svůj růst, stejně jako lidé. Testováním růstu ve tmě, v ledničce, bez vody či zcela ve vodě (bez kyslíku) lze pro tyto podmínky vytvořit důkazy. Nenáročným pokusem lze naklíčit jakýkoliv druh luštěnin a wow efekt je pro žáky obrovský. Pokud je k dispozici školní zahrada, pěstování hrachu je zcela ideálním.

7.1.4 HUDEBNÍ VÝCHOVA - TÓNY

Obrázek 9 Fazole 4. aktivita

Seznámení s výškou tónů i délkou not a následné přiřazení k fazolím. Vybrání známých lidových písní a přenesení jejich not do čisté notové osnovy. Uvědomění si auditivního vnímání spojeného s grafickou podobou. Pro umisťování not v podobě fazolek jsou vhodnější větší, zploštělé typy, které dobře drží svou pozici.

7.2 KAMENY

Svou dostupností jsou kameny ideální pomůckou. V reakcích učitelů bylo namítnuto, že některé z žáků by jistě napadlo je po sobě házet. Kružítko je ale také běžnou součástí školní výuky a o jeho nebezpečnosti bychom také mohli diskutovat.

7.2.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA – CO VIDÍŠ?

Obrázek 10 Kameny 1. aktivita

Kameny mají rozdílnou strukturu, velikost, tvar. Jako motivační část hodiny může být dotýkání se kamenů se zavázanýma očima a hledání jejich výrazných vlastností. Žákům obvykle nedělá problém zapojit představivost, neboť je v tomto věku v dětském myšlení ještě stále silně zakotvena. Důležité je vybrat správné pomůcky pro kreslení či malování na kameny. Některé mají hladkou světlou strukturu a lze na ně kreslit jen pastelkami. V případě tmavých kamenů je dobré využít inverzích barev, což má velice zajímavý efekt, zejména ve spojitosti se zajímavým tématem jako je např. noční město, příroda či vesmír.

7.2.2 MATEMATIKA – VÁHY

Obrázek 11 Kameny 2. aktivita

Samotný proces vážení je pro žáky nesmírně zajímavý. Je vhodné je rozdělit do dvojic či skupin a každému určit role např. vážič, zapisovač či jeřábník, které si následně vymění. Když si žáci dostatečně kameny osvojí, zajímavou činností je i porovnávání váhy pouze v rukou. Černý kámen je větší nežli okrový. Kameny lze sčítat, plnit do určitých nádob nebo se snažit poskládat hmotnost kamenů tak, aby se co nejlépe přiblížily hmotnosti zadané.

7.2.3 ČESKÝ JAZYK – PŘÍBĚH

Obrázek 12 Kameny 3. aktivita

Při výtvarné výchově máme vytvořeno mnoho pomalovaných kamenů. Každý z žáků si namátkově vytáhne tři a vytvoří z nich příběh. Je možné také vybrat sadu kamenů veřejně, napsat je na tabuli, a nechat vytvořit žáky mnoho variant se stejnými prvky. Velice zajímavé také je, pokud si žáci vytváří jeden dlouhý příběh v kruhu. Postupně si losují a přidávají pokračování. Dobré je si ze začátku nastavit pravidla, aby nebyly vytvářeny vulgární náměty. Učitel zároveň musí být často shovívavý při vytváření pro žáky legračních verzí.

7.2.4 CIZÍ JAZYK – SLOVNÍK

Obrázek 13 Kameny 4. aktivita

Která slova z kamenů již žáci ovládají v cizím jazyce? Práce se slovníkem či učebnicí je základem činnosti. Hledání kamenů dle tématu nebo naopak hledání v materiálech dle kamenů. Atraktivní činností pro žáky je i vytváření jednoduchých bláznivých vět z náhodně uskupených kamenů: šnek řídí auto, kočka je fialová atp.

7.3 ŠPALÍKY

Pokud máte ve škole dílnu, jistě není problém požádat o odřezky větví nebo trámků. Pokud se rozhodneme s žáky řezat dřevo sami, je nutné samozřejmě velké opatrnosti.

7.3.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA – RAZÍTKO

Obrázek 14 Špalíky 1. aktivita

Tato aktivita nabízí frotáž v mnoha variantách. Atraktivní činností je, pokud každý z žáků má jeden špalík namočený do barvy a prochází po stanovištích s velkoformátovými papíry. Každý může zasáhnout do obrazu jen určitým způsobem. Zajímavé je také pozorovat, že ne každý materiál (ať už v průměru či ploše) je pro frotáž vhodný.

7.3.2 PRVOUKA – ČAS

Obrázek 15 Špalíky 2. aktivita

Jak poznáme, kolik nám je? Podle mléčných zubů, množství vlasů nebo vrásek?
Naštěstí věk stromů můžeme spočítat snadno. Můžeme z něho vyčíst také umístění v lese.

7.3.3 CIZÍ JAZYK – COLOURS NUMBERS

Obrázek 16 Špalíky 3. aktivita

Průměry špalíků již máme z výtvarné výchovy pomalované barvami. Dopišme k některým čísla a řadíme je dle libovolných kritérií. Trénování barev, čísel a předložek v cizím jazyce jde samo. Kde je žlutá? Žlutá je mezi modrou a číslem 2. Červená je za zelenou. Zajímavou hrou je také umístění špalíků po třídě a jejich hledání. Žáci chodí samostatně a zapisují jejich pozice do sešitu. Modrá je na okně, dvojka je na učitelském stole.

7.3.4 TĚLESNÁ VÝCHOVA – SLALOM

ŠPALÍKY – SLALOM

KLÍČOVÉ

koordinace, hrubá motorika, rychlost, vzdálenost

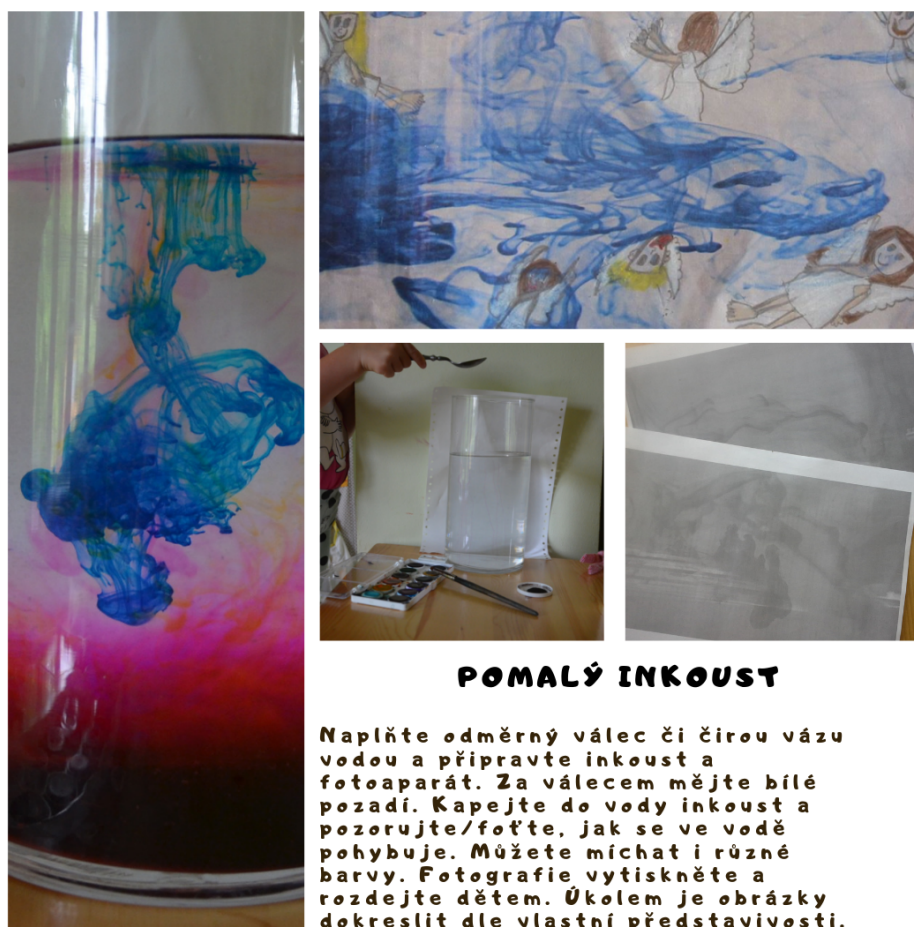
POPIS

Rozmístěte špalíky do pravidelných rozestupů a začněte klasickým slalomem ve štafetách atp. Děti si poté udělají dvojice a zkusí se vzájemně navigovat se zavřenýma očima. Udávejte také vzdálenost, kam mají děti špalíky umístit a pásmem poté ověřte, kdo byl nejbližší.

Obrázek 17 Špalíky 4. aktivita

Hrubá motorika a koordinace je jasným cílem při slalomovém cvičení mezi špalíky. Lze ale také špalíky umístit po tělocvičně a ve dvojicích je hledat. Pro trénink plochých nohou, nohou do „o“ či do „x“ je možné se posadit na zem a zvedat tyto špalíky nohama do vzduchu. Případně malými dotyky střídat nohy a špalíku se vždy jemně dotknout. Jde především o uvědomění si citu v nohách.

7.4 POMALÝ INKOUST

POMALÝ INKOUST

Naplňte odměrný válec či čirou vázu vodou a připravte inkoust a fotoaparát. Za válece mějte bílé pozadí. Kapejte do vody inkoust a pozorujte/foťte, jak se ve vodě pohybuje. Můžete míchat i různé barvy. Fotografie vytiskněte a rozdejte dětem. Úkolem je obrázky dokreslit dle vlastní představivosti.

Obrázek 18 Pomalý inkoust

Tento námět se může zdát zprvu velmi náročný, ale jeho efekt je neuvěřitelný. Dbáme na bezpečnosti při práci s velkým množstvím vody ve skleněné nádobě. Žáci mají v dnešní době mobilní telefony a zde je to místo, kde ho využít. Fotit barvu ve vodě tak může více žáků najednou. Své fotografie pak stačí zaslat učiteli na email, vytisknout a tvoření může začít. Zajímavou metodou je, pokud všichni dostanou stejný list, ale každý v něm vidí něco jiného.

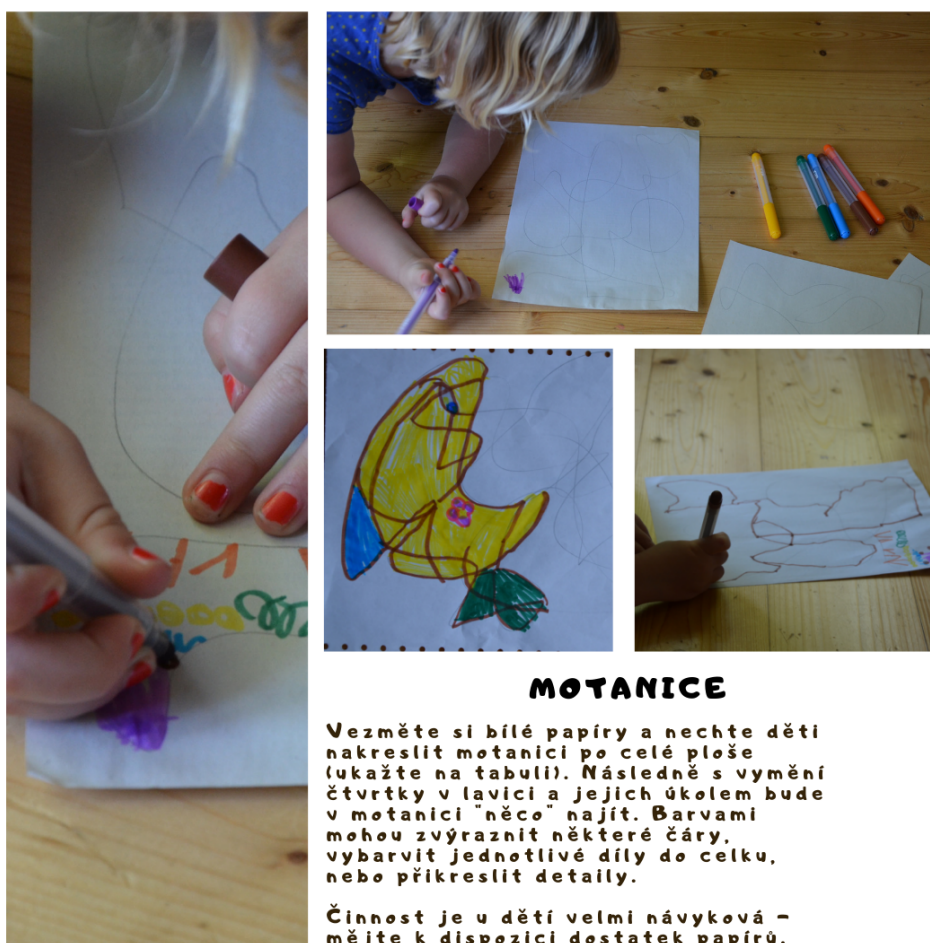
7.5 KVĚTOPALETA

Obrázek 19 Květopaletta

Jak se malovalo v dřívějších dobách, když nebyly tempery, si mohou žáci jednoduše vyzkoušet se čtvrtkou v přírodě od jara až do podzimu. Jakýkoliv živý kousek přírody má totiž svou barvu. Tuto aktivitu jsme zkoušeli v okolí potoka a nejčastějším materiálem, který žáci tvořili, bylo bláto a následně pampelišky. Je dobré si vzít oblečení, které se může zašpinit.

7.6 MOTANICE

Obrázek 20 Motanice

Uvolňovací cviky pro učitel nebo pro žáky samotné jako první úkol, hledání v nich postav, zvířat či přeludů jako úkol druhý. Tato aktivita je vhodná průpravou pro psaní do 1. třídy. Svou nápaditostí ale dokáže oslovit i žáky z třídy páté, zvláště pokud si mohou motanice vytvářet vzájemně.

7.7 PRŮVODCE V PRAXI

Dala jsem k dispozici průvodce učitelům z 1. stupně základních i mateřských škol, zda by mohli vyzkoušet některé činnosti přímo ve výuce. Vybrala jsem pět komentářů, které dle mého zmiňují hlavní podstatu průvodce z hlediska konstruktivní kritiky.

7.7.1 UČITELKA PRO 1. STUPEŇ (10 LET PRAXE)

Klady - pěkné a nápadité, mnoho typů do praxe i pro mě. Přehledné, jasné vysvětlené, nenáročné, velmi přirozené. Jako velké plus hodnotím, že veškeré rekvizity jsou dostupné všem. Krásné vyrábět z přírodnin, které si děti samy nasbírají.

Zápory – v praxi použitelné pro málo početnou třídu. Nikoliv pro 30člennou třídu anebo třídu, kde již probíhá inkluze. Většina z integrovaných by kolíky po sobě házela, nic by nepočítala ani nevyráběla. Nemělo by v takovém případě smysl trávit s přípravou čas, když hodinu pár rebelů pak naprosto rozbije. To je bohužel současná praxe ve školství.

7.7.2 STUDENTKA PEDAGOGICKÉ FAKULTY (ŽÁDNÁ PRAXE V ZŠ)

Nápady jsou velmi pěkné. Chybí mně informace o autorce, závěr – není zde žádná zadní strana či něco podobného. Možná bych výtvarné hry oddělila samostatnou stranou. Celkově bych upřesnila popisy, některé aktivity jsem zprvu nepochopila.

Dále bych určitě uvedla, pro koho je kniha určená, pro jakou věkovou skupinu, já například budu čerpat pro aktivity v MŠ. Možná by nebyl špatný nápad zhotovit obdobný i pro mladší děti, plno aktivit by šlo dětem přizpůsobit. Jinak mi formát vyhovuje, kniha je dostatečně přehledná, nápaditá.

7.7.3 UČITELKY Z MŠ (20 LET PRAXE)

KreKra je originální, plná nápadů a hravá. Vše je navíc dostupné. Jako zkušené profesionálky hodnotíme její schopnost podpořit obsah RVP pro MŠ a to nás baví. Navrhujeme zakomponovat předvedení KreKry na semináři Dáši Šťastné. A přitom je KreKra pouhopouhá krabice! (poznámka: Damar Šťastná je garant seminářů pro předškolní vzdělávání, zájmové vzdělávání a hudební výchovu v krajském centru vzdělávání a jazykové škole Plzeň)

7.7.4 UČITELKA PRO 1. STUPEŇ (1 ROK PRAXE)

Začala jsem učit teprve letošní školní rok 2018/2019 a zatím je pro mne vše velice rychlé. Oceňuji proto jednoduchou brožurku, ve které přehledně a rychle vidím nápady do

hodin. To, že mají přesah do jiných předmětů je pro mne bonusem, protože nad tímto zatím nedokáže zcela improvizovaně přemýšlet.

Formát je pro mne přehledný, uvítala bych specifikace k časovým dotacím či výstupy z RVP, které se hodí při práci s třídní knihou, ale chápu, že činností je mnoho a záleží jen na učiteli a množství žáků, jak dlouho budou jednotlivé aktivity trvat.

7.7.5 UČITELKA PRO 1. STUPEŇ (8 LET PRAXE)

Část úkolů z KreKry jsem měla možnost shlédnout při měsíční praxi Barbory Vlnové v mé třídě. Pozitivně jsem kvitovala, že rádce byl velice přehledně a logicky členěn. Úlohy a motivace pro žáky byly kreativní a většina z nich se dala zvládnout i v počtu 29 žáků, které ve třídě mám. Velice se mi líbilo uvedení mezipředmětových vazeb, které bych po delší době také asi sama vymyslela, ale bylo příjemné sáhnout a mít vše po ruce a připravené k okamžitému použití.

8 SEBEREFLEXE

Nápady, kreativita, vnímání, zkoumání i emoce. To vše může sloužit jako prostředek hledání a nalézání vztahů mezi žákem, dílem a vnějším a vnitřním prostředím – tedy prostoru všude kolem nás. Rozhodla jsem se vytvořit univerzálního průvodce, který bude všechny tyto aspekty respektovat, ale zároveň nebude jen teoretickou knihou, která předkládá jen prázdné formulace.

Nápad vytvořit výtvarného průvodce s přesahem do dalších předmětů jsem měla v hlavě již několik let. Před samotným usednutím k počítači tak byla moje představa o grafickém zpracování velice konkrétní. K tomu jsem měla připravené i podklady s aktivitami, které jsem si poznamenávala a průběžně testovala na různých základních školách při pedagogických praxích.

Skutečné vytvoření fyzického průvodce ale nebylo nakonec tak jednoduché, jak bych předpokládala. Pojilo se dohromady mnoho proměnných, které se neustále měnily. Ať už to byl koncept pomůcek, popis aktivit, metodika, přehlednost stran s požadovaným rozměrem pro tisk, poměr fotografií s množstvím textu, nebo barevná kombinace pozadí či fonty.

Cesta to nebyla nejjednodušší. Skloubení teoretické části navazující na praktickou tvorbu bylo náročné a nové, ale dala jsem do toho vše. Byla to pro mne velice cenná zkušenost a jsem ráda, že jsem se rozhodla pro tvorbu něčeho skutečného. Něčeho, co by mohlo dát nové nápady do výuky. Ze zpětných vazeb mám zatím velice kladné ohlasy, a to mi dává signál, že to byla cesta správným směrem.

Protože nyní, když je průvodce hotový a já jím listuji, vím, že i kdyby jen pár činností učitelé někdy využili, měla tato práce smysl.

9 ZÁVĚR

Výtvarná výchova na základních školách je často brána jako doplňkový předmět, do kterého se leccos schová. Pravdou ale je, že má neuvěřitelný potenciál.

Protože skrze výtvarnou výchovu můžeme žákům představit různé kultury i země, historii, současnost i budoucnost, ostatní národy a jejich obyvatele, ale především můžeme objevit sami sebe.

Vyjádřit se slovem je náročné i pro nás dospělé a jeden obraz mnohdy vydá za několik stran textu. Ostatně, i v mysli se nám jeví obrazy, když nad něčím usilovně přemýšlíme. Pokud budeme tvořit s radostí a lehkostí a oprostíme se od toho, že by se nám výtvar nemusel povést, pomůže nám výtvarná výchova k lehčímu pochopení učiva i nás samotných.

Osobně jsem výtvarnou výchovu také brala jen jako volnou hodinu, při které lze s žáky jen tak něco tvořit. Lze ji však skvěle doplňovat s jinými předměty a naučit žáky zapamatovávat si nejen skrze text, ale také skrze plochu, hmotu, pocity i názory. Právě prožíváním těchto zkušeností nám pomáhá daleko více při vybavování vzpomínek či učiva.

V množství předmětů, které třídní učitel na 1. stupni žákům zprostředkovává, mnohdy není možnost všechny tyto nabízené aspekty obsáhnout. Uvědomit si propojení metod ve výtvarné výchově při jiných předmětech. Je těžké opustit tradiční formy, které hromadně testují žáky. Pustit se do neznámé s formami, které zdánlivě méně komplexně a žáky naučí, neboť jsou pro učitele hůře hodnotitelné. Tyto metody však ve výsledku zanechají v žácích mnohem více než každodenní trénování stejných cvičení. Tím nechci říct, že to je špatné. Při množství učiva a žáků ve třídách, to jinak ani nejde. Je ale dobré tyto tradiční metody střídat i s těmi netradičními.

Z tohoto důvodu jsem se snažila vytvořit jednoduchého průvodce, ve kterém si učitelé naleznou to své. Pomocí univerzálních pomůcek mohou pracovat ve více předmětech netradičně. Průvodce nemá velké mnoho parametrů, jako cíle, metody či formy, neboť se domnívám, že jsou učitelé v tomto dostatečně kovaní a že spíše hledají dobré náměty. Vystačila jsem si s parametry pomůcky a klíčové. Samotné pomůcky mají navíc daleko větší množství variant a již při ukázkách KreKra krabice učitelům, je samotné napadalo mnoho dalších realizací. A to byl přesně můj cíl. Dát učitelům námětů deset a oni

si jich odnesou dvacet. Průvodce je proto především obrazový, aby bylo možné na první pohled náměty pochopit a ihned realizovat.

Přála bych si, aby se výtvarná výchova stala běžnou součástí všech předmětů. Aby se žáci nebáli vzít do rukou pastelky při českém jazyce, aby si mohli dělat vlastní ilustrace do zápisků v sešitě, aby jejich dětská vrozená kreativita a tvořivost nikdy nezanikla. Aby se nebáli, že to zkazí. Stejně tak si přeji, aby učitelé měli větší volnost při výuce a mohli tak netradiční metody používat, aniž by se nemuseli bát, že nepojedou přesně podle plánu.

SEZNAM LITERATURY

1. ADAMEC, Jaromír a Pavel ŠAMŠULA. Průvodce výtvarným uměním. 2. vyd. Praha: SPL - Práce, 2000. Pomocné knihy pro učitele a žáky. ISBN 80-86287-23-8.
2. BARTKO, Ondrej, Jana KOCŮRKOVÁ a Zuzana BRADOVÁ. Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku středních pedagogických škol. Přeložil Vlasta BROŽOVÁ, přeložil Marta KERHARTOVÁ-PEŘINOVÁ. Praha: SPN, 1984. Učebnice pro střední školy
3. Digitální věk a smysl výchovy: sborník textů z mezinárodního doktorandského kolokvia (Masarykova univerzita Brno, UJEP Ústí nad Labem) konaného 10.4.2003 na katedře výtvarné výchovy Pdf Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 170, č. 4. ISBN 80-210-3315-0.
4. FULKOVÁ, Marie. Diskurs umění a vzdělávání. Jinočany: H & H, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.
5. HOUŠKA, Tomáš. Škola je hra. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Tomáš Houška, 1993. ISBN 80-900704-9-3.
6. KOMENSKÝ, Jan Amos. Jana Amosa Komenského Didaktika, to jest umění umělého vyučování: kterak by totiž člověk, dřív než na těle zroste a stav svůj začne, všemu tomu, což ku potřebě a ozdobám přítomného i budoucího života přináleží, šťasten, snadně, plně vyučen a tak potěšeně k životu obojímu nastrojen býti mohl. V Praze: [s.n.], 1892.
7. KOMENSKÝ, Jan Amos. Analytická didaktika. Přeložil Em ČAPEK. V Praze: Státní nakladatelství, 1947
8. PRETTE, M. C. Tvorivost', tvar, farba. Bratislava, 1979.
9. SLAVÍK, Jan. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-066-8.
10. SLAVÍK, Jan a Petr WAWROSZ. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-130-3.

11. SLAVÍKOVÁ, Vladimíra. Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 80-7290-016-1.
12. ŠAMŠULA, Pavel. Obrazárna v hlavě: [učebnice pro základní školy včetně základních škol s výukou podle vzdělávacího programu obecná škola]. Praha: Práce, 1996. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-208-0380-7.
13. UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. Pedagogika umění - umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. ISBN 978-80-7414-663-3.
14. VÁCLAVÍK, Vladimír. Cesta ke svobodné škole: kapitoly ze srovnávací pedagogiky. Vyd. 2. rozšíř. Hradec Králové: Líp, 1997. ISBN 80-902289-0-9.
15. ZELINKOVÁ, Olga. Pomoz mi, abych to dokázal: pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes. Praha: Portál, 1997. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7178-071-5.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Česká sekce INSEA | Oborový portál pro výtvarnou výchovu. Česká sekce INSEA | Oborový portál pro výtvarnou výchovu [online]. Copyright © 2019 [cit. 10.06.2019]. Dostupné z: <https://www.insea.cz>

KOSMAS.cz - vaše internetové knihkupectví [online]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/217099/ko-text/>

Obezita a nadváha postihuje téměř třetinu dětí v ČR. Česká průmyslová zdravotní pojišťovna [online]. Praha [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://www.cpzp.cz/clanek/5209-0-Obezita-a-nadvaha-postihuje-temer-tretinu-deti-v-CR.html>

Psychoterapeutka: Problémem je, když si děti začnou dělat mamuta z běžných situací. IROZHLAS [online]. Praha [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/rozhovor-psychoterapie-deti-uzkost-lucie-belohlavkova-jak-prezit_1710060808_kro

Průřezové téma Výchova demokratického občana - DIGIFOLIO. Domů - DIGIFOLIO [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10909>

Příklady dobré praxe – mezioborové projekty hudební a výtvarné výchovy | Masarykova univerzita. Masarykova univerzita [online]. Copyright © 2019 Masarykova univerzita [cit. 30.06.2019]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/vyzkum/publikace/1528148>

Přínos přehlídek dětské tvorby pro praxi výtvarné výchovy. | Masarykova univerzita. Masarykova univerzita [online]. Copyright © 2019 Masarykova univerzita [cit. 30.06.2019]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/vyzkum/publikace/1409214>

Johana Švejdíková a Radana Litošová: Raketu si kupují i studenti UMPRUM | Vltava. Český rozhlas Vltava [online]. Copyright © 1997 [cit. 30.06.2019]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/johana-svejdikova-a-radana-litosova-raketu-si-kupuji-i-studenti-umprum-5058852>

Waldorfské školy. Waldorfské školy [online]. Copyright © AWŠ ČR 2008 [cit. 30.06.2019]. Dostupné z: http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa

7 dobrých důvodů proč. Učíme se venku [online]. Praha [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://ucimesevenku.cz/proc-ucit-venku/>

PŘÍLOHY

Jednotlivé strany průvodce, který je přiložený, i ve fyzické podobně, v KreKře.

Obrázek 21 – KreKra průvodce

POMŮCKY S PŘESAHEM.....	STR
Fazole.....	6
Proutky.....	8
Listy.....	10
Kameny.....	12
Provázky.....	14
Květy.....	16
Špalíky.....	18
Vyjmenovaná slova	20
Nevidomí.....	22
Knoflíky.....	24

VÝTVARNÉ HRY	STR
Malování na sníh, Pomalý inkoust.....	26
Malovaný tělocvik, Vidět hudbu.....	27
Mořanice, Moukovička.....	28
Blátomalba, Sprška.....	29
Květopaleta, Mrakouni.....	30
Mix, Maršmeloun.....	31

2

Obrázek 22– KreKra průvodce

Obrázek 23 – KreKra průvodce

POMŮCKY S PŘESAHEM

1. ČÁST - ORANŽOVÝ OKRAJ

LEVÁ STRANA

V této části naleznete pomůcky, které sami nebo s dětmi vyrobíte a uložíte do KreKry.

Kolik pomůcek připravíte záleží na vás. Není ale nutné, aby měla celá třída najednou to samé.

PRAVÁ STRANA

Na druhé straně přehledně uvidíte, co lze s pomůckami dělat.

Přesahují minimálně do čtyř předmětů, ale moc dobře víme, že vymyslíte vy i děti nápadů daleko více :)

L

Obrázek 24– KreKra průvodce

VÝTVARNÉ HRV

2. ČÁST - HNĚDÝ OKRAJ

Ke konci naleznete několik výtvarných her, které jsou pro děti atraktivní. Je pravda, že při některých je nepořádek, nebo vyžadují speciální podmínky (sníh), ale o to více zase děti baví a rozvíjí...

... a jdeme na to =>

Obrázek 25 – KreKra průvodce

FAZOLE

☐☐ Náračnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: různé druhy luštěnin

+ Navíc: sáčky či krabičky na uložení pro každý druh, převázek

LUŠTĚNINY

Barevnost, množství a dostupnost těchto "přídavných korálek" nabízí hodně možností. Nejlepšími pro manipulaci s dětmi je bráček, fazole, čočka a cizrna. Zejména fazole mají mnoho velikostí a barev, proto doporučujeme navštívit více prodejen a získat tak více druhů.

SÁČKY

Luštěniny můžete uložit do krabiček, nebo se pustit s žáky do užití sáčku. Důležité ale je, aby každý druh měl svůj. Stačí jakýkoliv větší kousek látky, který žáci přeloží a sešíjí krátkou a dlouhou stranu tak, aby byl sáček na výšku. Látku poté přetočí na lícovou – hezkou stranu. Alespoň 3 cm pod okraj našijí střed převázku. Ten bude sloužit k zavazování sáčku a zároveň bude vždy po ruce. Nezapomeňte pak každý sáček popsat dle jeho obsahu.

VÍTE, ŽE...

Průměrná spotřeba luštěnin napříč všemi zeměmi se pohybuje od 2 do 20 kg/osobu/rok! Zatímco průměr v České republice je okolo 3 kg, v Indii je to naopak okolo 20 kg. Kolik jich sníte vy? Jaké máte nejoblíbenější jídlo z luštěnin?

Obrázek 26– KreKra průvodce

POMŮCKY S PŘESAHEM

VV	IMPRESIONISMUS	KLÍČOVÉ detail, kompozice, celek POPIS Přemýšlejte jako praví impresionisté a tvořte z různých druhů luštěnin krásné obrazy. Nezapomeňte vyplnit každý kousek a decilít tak celku složeného z mnoha dílků.
MAT	VYMĚNÍŠ?	KLÍČOVÉ seskupování prvků, sčítání, odčítání, porovnávání POPIS Malá cizrna za hodnotu 1, hnědé fazolky za hodnotu 2 a ty největší za 5. Nasypte dětem hrst a nechce je spočítat, kolik mají. Kolik velkých fazolek musím dát sousedovi, abychom měli stejně? Ať děti utvoří vzestupně řadu dle hodnot, které spočítali. A půjde jim o to i bez mluvenář!
PRV	RŮST	KLÍČOVÉ klíčení, podmínky pro život POPIS Vystavujte jednoduché klíčení na vlhké vatě. Jaké jsou základní podmínky pro růst. A co když některé vynecháme? Vyroste fazole ve tmě? Nebo v ledničce? Která semena klíčí jako první?
HV	TÓNY	KLÍČOVÉ detail, kompozice POPIS Zaspívejte, zapísejte nebo zahrňte na klávesy tóny od C1 do C2. Vytvořte si s dětmi notovou osnovu a ukládejte noty dle zahrnutých tónů.

POMŮCKY S PŘESAHEM

7

Obrázek 27– KreKra průvodce

74

PROUTKY

☐☐ Náračnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: proutky, zahradnické nůžky

+ Navíc: pravítka, krabičky na uložení

PROUTKY

Ať už vyrazíte na proutky do přílehlého okolí sami nebo s dětmi, listnaté stromy jsou ideální velbou díky hladké struktuře kůry. Během jara rostou u mnoha stromů tzv. zmladky – dlouhé štíhlé proutky, které v tomto období ještě nemají listy. Překážete tak službu i samotným stromům, když je ostříháte. Ty tak nemusí svou energii dávat do mladých proutků místo do hlavního kmene – terminálu.

STŘIHÁNÍ

Přestože jsou proutky měkké, doporučujeme stříhání pod dohledem učitele. Děti mohou proutky naměřit a fixem označit kolem dokola. Doporučujeme připravit minimálně tyto délky: 20 x 1 cm, 20 x 2 cm, 10 x 5 cm, 10 x 10 cm, 10 x 20 cm.

KRABÍČKY

Plechovky, tubusy nebo krabičky od čaje se výborně hodí na ukládní malých proutků. Ty delší můžeme svázat gumičkou.

Obrázek 28– KreKra průvodce

POMŮCKY S PŘESAHEM

VV MÍCHAČKA

KLÍČOVÉ
míchání barev, barevný kruh

POPIS
Modrá a červená je fialová. Vytvořte s dětmi míchání barev názorně na konkrétním proutku tím, že začátek proutku bude červený, konec modrý a střed fialový. Nechte děti vytvářet výtvarné příklady pomocí malých jednobarevných špičků.

MAT DÉLKY

KLÍČOVÉ
velikost úseček, porovnávání, počítání s názorem, sčítání

POPIS
Odhadujte, kolik který proutek mátl. Můžeme některý převzít a velikosti mezi palcem a ukazováčkem? Z jakých variant lze sestlatat metr? Přeměřte, zda je to metr doopravdy – proč je metr z proutku delší? Vytvořte příklady a převedte je do názorného zobrazení.

HV HUDEBNÍ NÁSTROJ

KLÍČOVÉ
rytmus, tempo, frázeování

POPIS
Rezde jte dětem po 2 proutcích. Učitel v tempu říká k rozespívování. Poté si zazpíve jte společně známé písničky s doprovázením dětí v rytmu. Vyzkouše jte hrát na různé předměty ve třídě – některé zní vysoko, nízko, dlouze či krátce.

TV LES

KLÍČOVÉ
jemná motorika, koordinace, psychomotorika, pleché nohy

POPIS
Děti si sundají boty a ponožky a sednou si na lavičku. Před sebou budou mít jeden proutek. Úkolem je zvednout proutek chadidlem a přemístít ho před souseda. Tak se obmění velikost proutků – střídáme nohy. Poté vyzkoušíme ve stáje bez dřevní. Po proutcích se také můžeme procházet atp.

POMŮCKY S PŘESAHEM

9

Obrázek 29– KreKra průvodce

LISTY

▯▯▯ Náročnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: listy, laminovačka + folie

+ Navíc: děrovačka, provázek

LISTY

Se začátkem školního roku začneme sbírat jak zelené, tak i začínající barevné listy, které si vylistuujeme. Nejmzajímavější barvy má javor a buk. Buk má zároveň menší listy, což je vhodné z hlediska úspory laminovací fólie. Určitě ale vezměte co nejvíce druhů, budou se hodit.

Nechte listy vylisovat alespoň 3 týdny, aby se z nich dostala veškerá vlhkost, která by jinak ve folii listy zničila.

LAMINOVÁNÍ

Několik vylisovaných listů vždy vložíme do laminovací fólie tak, aby kolem sebe měly dostatek prostoru na zatavení a následné vystřížení. Na okraj poté uděláme děrovačkou díru, abychom karty mohli snadno provázkem svázat k sobě.

Výhodou laminování oproti klasickému herbáři je hned několik. Manipulace s listy je naprosto bez problému a nemusíme se bát, že listy poškodíme. Zároveň vidíme list krásně z obou stran a nemusíme vytvářet rub a líc.

Obrázek 30– KreKra průvodce

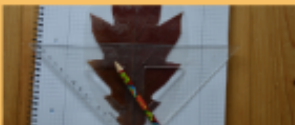
VV ŘAZENÍ

MAT KULAŤOUČKÝ

MAT OSA

PRV KLÍČ

KLÍČOVÉ
barevná škála, intenzita barev

POPIS
Vybereme nejprve sadu barevných listů. Který je nejsvětlejší, či nejčervenější? Lze listy seřadit tak, jak postupoval čas? Vyzkoušíme také se zelenými listy rozličných druhů. Vyzkoušíme na čtverku namíchat stejné barvy jako příroda.

KLÍČOVÉ
geometrické tvary

POPIS
Příroda nemá pravé úhly ani rovnoběžky. Každý list ale nějaký tvar připomíná. Které listy jsou ovál a které spíše obdélník či čtverec? Některé listy se také skládají z více tvarů. Vyzkoušíme načrtnout tvary listů přes papír.

KLÍČOVÉ
osová a středová souměrnost

POPIS
Každý list má svou osu souměrnosti – tou je řepka, který prochází celým jeho tělem – čepelí. Mohou být listy osově souměrné? Dokažte to. Které listy se zrcadlí přesně a které jsou méně symetrické?

KLÍČOVÉ
druhy stromů, výrazné znaky listů

POPIS
Pamatujete si, na kterém stromu jste listy utrhli? Pokud ne, pracujte s atlasem. Napište si jména stromů na okraj a vzájemně se zkoušejte. Ukažte si typické znaky pro jednotlivé listy. Poznáte dub letní od zimního? Vyzraťte do terénu.

Obrázek 31– KreKra průvodce

KAMENY

▣▣ Náročnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: kameny

✚ Navíc: krabička či vak na ukládání

KAMENY

Vyrazte do okolí škol na průzkum a najděte co nejvíce rozličných kamenů nebo nechte děti přinést kameny z domu. Přestože na první pohled nevypadají nikterak hezky, po umytí překouknou.

VAK

Kameny nemusí být pro uložení rozříděné, takže je můžete mít uložené v jakékoliv krabici. My jsme zvolili jednoduchý a efektivní vak, na který je potřeba jen látka, nůžky a provázek – žádné šití. Stačí látka v průměru cca 50 cm. 3 cm od kraje jsme udělali v pravidelných 5cm intervalech dírky, kterými jsme provlékli lanko. Při vyndávání se vak sám otevře a všichni do něho vidí. Děti jsou z toho naprosto uvozené.

Ze zbylé látky jsme si vyrobili malé vložky pro osobní užití. Provázek jsme udělali delší a děti ho měly pověšený na krku a nosily v něm neuvěřitelné poklady.

Obrázek 32– KreKra průvodce

VV CO VIDÍŠ?	KLIČOVÉ rozvoj představitelství, fantazie, 3D malba POPIS Je jednodušší vybrat kámen a podle tvaru vymyslet námět? Nebo máme konkrétní představu a hledáme ideální kámen pro realizaci? Na kameny lze velmi dobře malovat vodovkami a pro zvýraznění okrajů jsou dobré fixy.	POMŮCKY S PŘESAHEM
MAT VÁHY	KLIČOVÉ hmotnost, porovnávání, převody jednotek, sčítání POPIS Zvažte s dětmi každý kámen a napište na něj hmotnost librovým fiškem. Zvládnou děti vlastním 'povážení' zjistit, který kámen je těžší? Sčítejte hmotnosti kamenů a převádějte je do dalších jednotek.	
ČJ PŘÍBĚH	KLIČOVÉ popis, tvorba příběhu, vyprávění POPIS Každý si vylosuje 3 namalované kameny. Úkolem je vytvořit jednoduchý příběh, ve kterém se následující věci objeví. Zvládnou vytvořit příběh i se sousedem?	
AJ/NJ SLOVNÍK	KLIČOVÉ příklad, práce se slovníkem, nová slovní zásoba POPIS Vytáhněte si kámen z vaku a pokuste se přeložit slovo do cizího jazyka. Na pomoc si vezměte slovník a vytvořte s daným slovem větu. Větší děti mohou vytvořit větu/příběh z více kamenů.	

Obrázek 33– KreKra průvodce

PROVÁZKY

▯▯ Nářočnost ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

✎ Pomůcky: různé druhy provázků a lanek

+ Navíc:

PROVÁZKY

Dlouhé, krátké, široké i tenké, stužky či guma. Nabírejte širokou škálu provázků.

VÍTE, ŽE...

Dříve se rychlost lodí počítala v uzlech. Šlo o jednoduchou metodu: lodě měly připravené dlouhé lano s plovákem, které mělo každých 15,5 metrů uzel. Při měření se vyhodil plovák a počítalo se, kolik uzlů námořníkovi proběhne v ruce během 30 sekund. Počet takto proběhlých uzlů pak určoval rychlost lodí v uzlech.

Pro lepší představu:

1 uzel = 30,867 metr za minutu (kolik metrů/uzlů zvládnete za minutu uběhnout vy?)

Staré délky:
1 palec = 25,4 mm
1 píď = 197,13 mm
1 loket = 59,15 cm
1 míle = 1,6 km

Obrázek 34 – KreKra průvodce

VV PROVAZOMALBA	KLÍČOVÉ lano, kruh, tisk, POPIS Dejte každé dvojici velký formát papíru (alespoň A3), barvy a jeden druh provázku, který bude sloužit místo štětce. Ať děti vymyslí způsob, jak namalovat kruh, křivky, spirály. Měhou udělat také dva symetrické obrazy přeložením papíru a obtiskem.	POMŮCKY S PŘESAHEM
MAT ČÍSLICE TVARY	KLÍČOVÉ tvárování čísel, porovnávání, modelování tvarů POPIS Rezajte dětem provázku a tvarujte všechna čísla, tvary nebo dokonce tělesa – ve spolupráci se sousedem. Máte čísla pouze pohmatem. Pokračujte porovnáváním délek provázku nebo jejich tloušťky.	
ČJ BÁSNÍK	KLÍČOVÉ poezie, próza POPIS Připomeňte si rozdíly mezi prózou a poezií a uveďte příklady. Nechte napsat děti příběh či báseň na téma provázek.	
PRV ZÁLESÁK	KLÍČOVÉ uzly POPIS Kolik způsobů zavazování klasické tkaničky ve třídě najdete? A umíte "ambulák"? Ideální uzel na přetřené tkaničky či saturny? Vyzkoušejte jednoduchou i dvojitou osmičku – nezbytný uzel pro všechny horolezce.	

Obrázek 35 – KreKra průvodce

KVĚTY

☐☐ Náročnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: fotoaparát/telefon, laminovačka + fólie

+ Navíc: děrovačka, provázek

FOCENÍ

Vyrazíme s dětmi do přírody (duben, květen, červen, září) a zajistíme, aby měly alespoň ve dvojici fotoaparát či telefon. Úkolem bude vyfotit vždy 3 fáze květu od každé rostliny. Zaměřte se na detail květu, ostrý snímek a umístění ve středu.

Pokud máte možnost se na jaře dostat ven pravidelně, můžou si děti označit (např. maíl) konkrétní větvičky stromů či jarních květin, které budou pozorovat a fotografovat během delšího období. Přirozeně si tak budou všimnat, kdy a které listnaté stromy z jara květou, či jak se na podzim mění. Zapišujte si, kdy jste snímky vyfotografovali.

ZPRACOVÁNÍ

V textovém editoru připravíme tabulku 3x3, do které budeme vkládat obrázky vždy třech fází rostlin. Na každém listu bychom tedy měli mít 2 rostliny. Tuto aktivitu by měly zvládnout děti od 1. třídy. Nyní vytiskneme, zalaminujeme a rozstříháme. V rohu můžeme udělat dírky a svázat provázek kompletní rostlinu k sobě.

Obrázek 36 – KreKra průvodce

VU SÉRIE	KLIČOVÉ skupinová práce, detail, kresba uhlím, tužkou, rozdíl POPIS Vytvořte skupiny po 3 dětech, které si rozdělí mezi sebou jednotlivé fáze rostlin a překreslí je. Svě obrázky spojí do série. Vnímejte rozdíly mezi jednotlivými obrazy i dalšími sériemi.	POMŮCKY S PŘESAHEM
MAT ČAS	KLIČOVÉ orientace v čase, práce s kalendářem, tvoření data POPIS Zapište si datum, kdy jste fotografovali stromy či květiny po delší dobu a zapište je z druhé strany kartiček lehkým fixem. Počítejte, jak dlouho trvá květ z první do poslední fáze, který strom a o kolik květí dříve než jiný.	
ČJ VÍCE ROZKVELTÝ	KLIČOVÉ stufňování přídavných jmen a příslovci POPIS Vyberte přídavná jména a příslovce, které se hodí k práci s kartičkami (rozkvetlý, růžový, zavonělý...) a aplikujte je navzájem mezi sebou. Je vhodné jít použít více rozkvetlou či rozkvetlejší růži a který z květů je neotevřenější?	
PRV POZNÁVAČKA	KLIČOVÉ poznávání rostlin a jejich částí, práce s atlasem/PC POPIS Vzpomeňte si, které rostliny jste fotografovali a zapište je jejich celý název na druhou stranu kartičky. Jako pomoc vám může posloužit atlas či PC. Vnímejte detaily a zkuste je popsat. Dejte si vsájdenně hádat, která rostlina je na obrázku.	

Obrázek 37 – KreKra průvodce

ŠPALÍKY

▯▯▯ Náročnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: dřevo, pilka

+ Navíc: krabička

ŘEZÁNÍ

Půjčte si ve školní dílně pilky a vyrazte s dětmi do lesa hledat spadlé větve různých stromů. Namalené větve můžete odříznout a prokázat tak stromu službu. Nařezejte si špalíky s délkou přibližně 10 cm – zapíšte si z jakého stromu pochází.

ZPRACOVÁNÍ

Špalíkům můžete zbrusit okraje brusným papírem, ale není to nutné. Vyzkoušejte, zda-li se vám vejdou do KreKry, případně je ještě zkráťte.

Obrázek 38 – KreKra průvodce

VV RAZÍTKO

PRV ČAS

AJ/NJ COLOURS NUMBERS

TV SLALOM

KLÍČOVÉ
tlak, frotáž

POPIS
Namalujte jednu podstavu špalíků temperami a vyzkoušejte tisknout – pozorujte otisky různých kmenů a hledejte rozdíl. Vyzkoušejte také frotáž kůry.

KLÍČOVÉ
stáří stromů, orientace, světové strany

POPIS
Prohlédněte si nenabarvené podstavy špalíků a počítejte letokruhy – co z nich můžete vyvodit? Má některý strom více letokruhů a přitom má menší průměr? Co znamená, když jsou na jedné straně letokruhy nahustěnější? Poznáte, kde je jih?

KLÍČOVÉ
barvy, čísla, předložky

POPIS
Polejte si špalíky vedle sebe tak, abyste viděli barevné konce a ptejte se a odpovídejte v cizím jazyce: Where is a yellow? Next to... Na špalíky také můžete napsat čísla a přesec opakovat.

KLÍČOVÉ
koordinace, hrubá motorika, rychlost, vzdálenost

POPIS
Rozmístěte špalíky do pravidelných rozestupů a začněte klasickým slalomem ve štáfetách atp. Děti si poté udělají dvojice a zkusí se vzájemně navigovat se zavřenýma očima. Udávejte také vzdálenost, kam mají děti špalíky umísťovat a pásmem poté ověřte, kde byli nejbližší.

POMŮCKY S PŘESAHEM

19

Obrázek 39 – KreKra průvodce

UYJMENOVANÁ SLOVA

Náročnost ☆☆☆☆☆

Pomůcky: mnoho věcí k vyjmenovaným slovům

Navíc: sáček či krabička

VĚCI

Předfíkejte s dětmi všechna vyjmenovaná slova. Zapište si všechna, která by šla nějakým způsobem zrealizovat. Mohou to být synonyma nebo jen věci, které vám je připomínají. Např. nábytek – židle, blýskat se – dražekam, slyšet – naušnice, usychat – kolíček, kopyto – čert. Dohodněte se s dětmi, aby každý přinesl jednu z těchto věcí. Mohou to být malé hračky, skutečné věci nebo mohou vytvořit malý model.

Často se stává, že konkrétní věci se dají aplikovat na více vyjmenovaných jmen.

CO TAM JE?

Pokud si lámete hlavu, co zrovna na této fotografii je, tak...

List – sychravý, pírk – čepýřit se, kopretina – bylina, kolíček – usychat, špalík – lýko, vajíčko – obyčej, zvuk, čistič na uši – slyšet, hvězdička i stromek – blýskat se, kráva – kobyta, dobytek, ulita – hlemýžď, látka – pytel, housenka – hmyz.

Obrázek 40 – KreKra průvodce

VV USYCHAT – SÝR	KLÍČOVÉ představitel, smysl pro humor POPIS Vytáhněte si ze sáčku 2 věci a zkombinujte je do jednoho výtvaru. Vzniknou tak velice záhadné výjevy jako klepýtačící nábytek, blýskavé mýdla atp.	POMŮCKY S PŘESAHEM
ČJ KTERÁ CHYBÍ?	KLÍČOVÉ nepoužívaná vyjmenovaná slova, tvoření vět POPIS Vyjmenovaná slova mají mnoho slov, která se již příliš nepoužívají a zároveň je těžké jednoduše nahradit. Zjistěte, která slova to jsou a vytvořte na každé z nich věty.	
AJ/NJ WHAT IS IT?	KLÍČOVÉ představitel, poslech, týmová spolupráce POPIS Vytáhněte si slova ze sáčku a nechte ostatní, ať zjišťují, co máte. Povolí jsou pouze otázky, na které lze odpovědět ANO/NE. Is it a blue? No, it isn't.	
HV LA LA LA	KLÍČOVÉ lidové písně, současná tvorba POPIS Vybírejte si slova ze sáčku a hledejte, ve které lidové písničce bychom je mohli nalézt. Hledejte i v jiných lánrech.	

Obrázek 41 – KreKra průvodce

NEVIDOMÍ

☐☐ Náročnost ☆☆☆☆☆

✎ Pomůcky: dřevěné destičky, barevné napínáčky

+ Navíc: krabička, brusný papír

DESTIČKY

Pro každého či do dvojice budete potřebovat alespoň 1 destičku a velikosti cca 10 x 10 cm. Budou stačit i menší odřezky, které často zůstávají ve školních dílnách. Vhodnější je měkké dřevo (jehličnaté stromy či lípa) aby bylo snadné do nich dávat napínáčky. Děti si pak mohou hrany zbrusit.

NAPÍNÁČKY

Ideální jsou barevné napínáčky s plastovou hlavičkou, které vystupují na povrch tak akorát. Obal dobře zpevněte – přepleťte, aby se při časté manipulaci napínáčky neztrácely.

NÁSTĚNKY

Pokud vyřazujete staré nástěnky nebo je zrovna nemáte zaplněné, můžete je na tvorbu také použít.

Obrázek 42 – KreKra průvodce

VV VIDÍM HMATEM	KLÍČOVÉ jemná motorika, představivost POPIS Dejte dětem do dvojice destičku. První se nedívá izaváže si oči a druhý pro něj připraví jednoduchý obrázek z napínáček – destičku si předat jí. Koukejte hmatem a hádejte. Začátky jsou těžké, ale prsty si rychle zvyknou. Poté se vyřádíte.	POMŮCKY S PŘESAHEM
MAT BILAND	KLÍČOVÉ Bilandské groše, dvojková soustava POPIS Seznamte se s pohádčovou zemi Biland, ve které se pláší A-groši hadina a li, B-groši távo jásobek předešláha, C-groši (-//-) štá. Předved'te dětem velice jednoduše úvod do mocniny dvou a zároveň i do binární soustavy.	
MAT TĚLESA	KLÍČOVÉ tělesa, hrany, strany POPIS Sestavte s dětmi různá tělesa a popište je. Úkolem je si všechny hrany, spočítat strany i vrcholy. Jaký je rozdíl mezi tvary a tělesy?	
ČJ BRAILLOVO PÍSMO	KLÍČOVÉ hmat, slepota, jemná motorika POPIS Vysvětlíte dětem systém Braillova písma a napíšete si pár základních písmen na tabuli. Na každou destičku připněte napínáčky z různými písmeny a nechte děti je vyzkoušet rozlišit. Žádejte práci ve dvojici, kdy první hmatá a druhému popisuje, co 'vidí' – ten hledá písmena v abecedě.	

Obrázek 43 – KreKra průvodce

POMŮCKY S PŘESAHEM

KNOFLÍKY

Náročnost ☆☆☆☆☆

Pomůcky: různé druhy knoflíků,

+ Navíc: krabička či sáček

KNOFLÍKY

Zaukujte děti, ať přinesou od maminek a babiček staré knoflíky

VÍTE, ŽE...

Jak starý je doopravdy knoflík? První zmínky pocházejí již z roku 2600–2600 př. n. l. Byly nalezeny v oblasti řeky Indus a následně v Číně a později i v Římě. Pro oděvnictví se však u nás začaly objevovat až kolem 13. a 14. století.

Dříve byli lidé knoflíkáři vyučení, ale v dnešní době už pomalu knoflíky (podobně jako tkaničky) nahrazují jiné způsoby. Například zipy, suché zipy, gumy nebo i magnety.

Kolik dětí ve třídě má kašlí s knoflíky nebo alespoň kašhoty. A kdo má boty na šněrování? Trénování jemné motoriky je důležité v každém věku.

26

Obrázek 44 – KreKra průvodce

POMŮCKY S PŘESAHEM

VV CÍTÍM

KLÍČOVÉ
odstín, barva, cit

POPIS
Našpte dětem v lavici hrst knoflíků a nechte je rozřadit dle barev. Zdáleka ne vždy se děti shodnou, jakou barvu knoflík má. Rozřídíte je na světlé a tmavé, nenápadné, které se dětem líbí a proč?

MAT ŘAZENÍ

KLÍČOVÉ
porevnování, velikost, tvary

POPIS
Seřaďte knoflíky dle velikosti nebo rozdělte podle tvarů.

PRV MUŽÍCI

KLÍČOVÉ
rovnováha, trpělivost, jemná motorika

POPIS
Stavět mužíky z kamene bývá každého, ale najít vhodné knoflíky pro postavení co nejvyšší věže je také těžké. Kolik knoflíků dokáží děti posteládát na sebe? Stavte ve dvojici střídavě jednu věž – komu při položení spadne, prohrává.

ČJ JAK NA KNOFLÍKY

KLÍČOVÉ
sloh, popis pracovního postupu

POPIS
Nejprve si během pracovní výchovy vyzkoušejte přišít knoflíku. Poté při ČJ vytvořte eszovy a napište popis pracovního postupu – přišít knoflíku.

25

Obrázek 45 – KreKra průvodce

MALOVÁNÍ NA SNĚH

V zimní období není nic jednoduššího, než vyrazit a vedovkami přímo do terénu. Při mrazivějších teplotách doporučujeme sebou vzít i vedu, zmrzlý sníh vedovky nerozbarví.

POMALÝ INKOUST

Naplňte odměrný válec či žirou vazu vodou a připravte inkoust a fotoaparát. Za válečkem mějte bílé pozadí. Kapejte do vody inkoust a pozorujte/fotejte, jak se ve vodě pohybuje. Můžete míchat i různé barvy. Fotografie vytiskněte a rozdejte dětem. Úkolem je obrázky dokreslit dle vlastní představitivosti.

Obrázek 46 – KreKra průvodce

MALOVANÝ TĚLOCVIK

Týmová aktivita v tělocvičně. Dejte dětem k dispozici šňůrky a pomůcky, které mohou využít a místo, kde mají "malovat" lidečnou pehliž lehčín. Okolem bude vytvořit obraz z ptáčí perspektivy, tak aby ho poznali i ostatní. Na závěr si všechny týmy projdou své práce a z výše lehčín zhodnotí, co na daném prostoru vyrostlo.

VIDĚT HUDBU

Budeme potřebovat 6 hudebních ukázek v následujících žánrech: rock, metal, pop, klasika, jazz a housle. Rozdělíme žetvorku velikosti A3 na 6 dílů. Důležité je, aby děti mohly při této aktivitě stát a pohybovat se v rytmu dle potřeby. Následně pustíme hudební ukázkou a necháme dětem volnou ruku.

Obrázek 47 – KreKra průvodce

MOTANICE

Vezměte si bílé papíry a nechte děti nakreslit motanici po celé ploše (ukážete na tabuli). Následně s výmění čtvrtky v levici a jejich úkolem bude v motanici "něco" najít. Barvami mohou zvýraznit některé čáry, vybarvit jednotlivé díly do celku, nebo přikreslit detaily.

Činnost je u dětí velmi návyková – mějte k dispozici dostatek papírů.

MOUKOVNIČKA

Pro každého budeme potřebovat více od krabice od bot a cca 250 g hrubé mouky, kterou do ní nasypeme. Nejdříve budeme zkoušet kreslit prstem základní tvary a zjišťovat vlastnosti mouky. Následně vyzkoušíme složitější objekty jako obličej, rostliny či moře.

Moukovničky jsou dobré i do první třídy pro nácvik jednotlivých písmen.

Obrázek 48 – KreKra průvodce

BLÁTOMALBA

Vezměte štětce, čtvrtky, vodu a vyrazte do přírody zkoumat, kolik odstinů může mít bahno a především, co se v něm skrývá.

SPRŠKA

Tato aktivita je vhodná do teplého počasí a je na ní potřeba keňov či zahradní hadice, která bývá na hřištích. Úkolem dětí je, aby na zem (ideálně světlý beton) poskládali sportovní pomůcky do určitých tvarů. Rychlým zalitím sprškou vody zůstanou skryté části suché a ty odhalené ztmavnou. Po rychlém vyjmutí pomůček se můžeme kochat.

Děti brzy pochopí, že drobné detaily takik nevynikají. Pro odvědné: je možné lehce pokropit i děti – neuvěřitelný zážitek.

Obrázek 49 – KreKra průvodce

KVĚTOPALETA

V dřívějších dobách se všechny barvy míchaly z přírody. Červená z růží, žlutá z pampelišek...

Vezměte čtvrtky a vyrazte v období květu iduben – říjen do přírody. Objevujte, kolik barev a odstínů příroda má. Malujte květy, trávou, listy.

Materiál z přírody můžete také na čtvrtku jen poskládat a vytvořit landart. Lze tak použít i větvičky a kameny (na čtvrtce barvy přírody lépe vyniknou).

Dbejte na to, aby lidé netrhali květiny zbytečně.

MRAKOUNI

Vyrazte s dětmi a fotoaparátem na lov mraků, nebo si nějaké najdete na internetu a vytiskněte (stačí černobíle).

Zapejte představivost a hledejte v mracích konkrétní objekty. Zajímavé je, pokud rozdáte dětem stejný mrak, ale každý v něm dokáže nalézt něco jiného. Nebo naopak dejte každému jiný mrak a úkolem hledat například "zvíře". Mraky se dobře hodí do koláže.

Obrázek 50 – KreKra průvodce

MIX

Aktivitu určitě podlezte igelitem. Vytvořte na papír několik oddělených barevných skvrn – louží, které se nesmí vzájemně dotýkat. Poté vezměte brčko a foukáním mícháme jednotlivé barvy.

Můžeme tak simulovat i počasí. Příchod studené (modré) a teplé (červené) fronty vzniká rozdílný tlak, který nám symbolizuje např. fialová barva.

MARŠMELOUN

Tato aktivita je jednoduchá, ale zároveň velmi tvůrčí.

Zadokolejte děti, aby donesly sáček bonbonů zvaných Marshmallows a špagety. Vytvořte trojrozměrné výtvary.

Obrázek 51 KreKra průvodce

